Enciclopèdic
Nº 35 - GENER 2010

Sumari

Activitats a l'any 2009, *Manel Aisa* 3

1909. La movilización militar contra Barcelona, *Alberto Bru* 4

Ferrer Guàrdia y la Escuela Moderna en México, *Anna Ribera Carbó* 8

De l'Escola Moderna als avenços psicopedagògics actuals, *Lluís Maruny i Curto* 10

Els enemics de Ferrer Guàrdia, *Txema Bofill* 13

Ressenya i comentaris d'edicions 25

El equipo coordinador de AEP no se hace responsable de las opiniones expresadas por los colaboradores de esta revista.

Edició i administració:
AEP / CDHS
Coordinació, Disseny
i Compaginació:
AEP
Fotografies:
Fons AEP
Passeig de Sant Joan, 26, 1r 1a
08010 Barcelona
Ap. Correus 22 212
08080 Barcelona
Telèfon/Fax: 93 265 05 81
www.ateneuenciclopedicpopular.org
Dipòsit Legal: B-1790-84
ISSN 1136-98330

ATENEU ENCICLOPÈDIC POPULAR
CENTRE DE DOCUMENTACIÓ HISTÒRIC SOCIAL

Passeig de Sant Joan, núm. 26, 1r 1a - 08010 Barcelona
Telèfon/Fax: 93 265 05 81
Ap. Correus 22 212 - 08080 Barcelona
Web: www.ateneuenciclopedicpopular.org

OBERT ELS DILLUNS I DIMECRES, de 18h. a 21h.

Activitats de l'Ateneu a l'any 2009

Aquest 2009 començarem l'any quasi com l'havíem acabat presentat l'exposició de la "Premsa llibertaria de clandestinitat 1939-1975" a l'Espai Obert dintre de les jornades del Febrer Llibertari. I al mes següent a Granollers al Bar Anònims a on fou presentada en una llarga xerrada per Manel Aisa i Adolf Castaños.

De totes maneres aquest any ens hem central principalment en el centenari de la Setmana Tràgica i el crim d'estat del pedagog Francesc Ferrer i Guàrdia. I en un altre ordre de coses en continuar el camí de reivindicació del patrimoni de l'Ateneu Enciclopèdic Popular per la via política i per això publicarem diverses cartes dirigides a les institucions tant de l'Ajuntament de Barcelona com de la Generalitat a l'hora que rebien la solidaritat d'un bon número de professor del departament de Història de la Universitat de Barcelona en format de carta dirigida al regidor de Cultura Manuel Tresseres demanant-li una solució per l'Ateneu, avui dia si no anem errats encara no ha tingut cap resposta. (podeu veure la carta a l'Enciclopèdic núm. 34).

Així com tampoc Manuel Tresseres contesta la carta enviada des de l'Ateneu com tampoc u feu el president del Parlament senyor Benach, mentre que el senyor Batlle de Barcelona Senyor Hereu ens adreça al delegat de Cultura senyor Jordi Martí que entre passadissos ens envia a veure i parlar amb la regidora de ciutat vella Endinsats en aquest mon Kafkia de l'administració parlarem amb el cap d'arxius senyor Ramon Alberch que com sempre escolta però en cap moment intenta buscar solucions.

A les cartes que vàrem fer dirigides als partits polítics contestaren Esquerra Republicana, Convergència i Unió, i els Socialistes. Jordi Portabella per Esquerra estigué a la seu de l'Ateneu i veiento és va comprometre a recolza el projecte de reivindicació d'un nou local social, també ens visitan els convergents Merçe Homs, i Josep Ciurana els quals varen entendre el problema de l'Ateneu Enciclopèdic i en principi es mostraran decidits a recolzar-lo.

Així arriben al Ple Municipal del Districte de Ciutat Vella celebrar el 3 de març de 2009 en el qual a proposta d'Esquerra Republicana i recolzat per tots els partits polítics excepte el PP (que s'absté) s'aprovà que l'Ateneu Enciclopèdic Popular torni al Districte del Raval amb un local de considerables dimensions.

A partir d'aquest moment es continuen de molt de tan en tan les reunions amb la regidora de Ciutat Vella, Itziar González que en moltes vegades donen la impressió que no porten a cap port, sense tan sols el compromís i la definició d'algun local concret del barri, han moments de hipotètiques promeses que després son descartades i de dates que en un principi mai es compleixen. Així els silencis de la Regidoria donen peu a les nostres interpretació encertades o no, mentres ens demana confiança en la gestió de la Regidora. Així les coses tenim una reunió amb el cap d'Esquerra del districte de Ciutat Vella que immediatament compren les nostres preocupacions i que les nostres reivindicacions caminem per un greuge de reivindicació històrica que la ciutat cal què repari (llegir per exemple el Manifest de l'Ateneu) en un moment que es parla tant de Memòria Històrica, cal recuperar aquestes entitat que formen part de la història col·lectiva d'aquesta ciutat.

Per un altre banda des de la Regiduria de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona ens visità a la seu de l'Ateneu la cap de la Xarxa de Biblioteques Assumpta Bailac què ens digué: què pels vols de cap d'any presentaria un informa de la Biblioteca, Hemeroteca, arxiu del CDHS/AEP. De moment així estan les coses esperant, sempre esperant en que poc a poc es doní una nova passa endavant.

Arribats a aquest punt i veient el panorama actual a Catalunya i després de comprovar com a entitats centenàries com la nostra, el que intenten des de les institucions estatals és d'ofegar-les i després de tants anys de treball altruista per la recuperació de

Otelo Saraiva de Carvalho

la memòria històrica, pot ser que ha arribat l'hora que l'Ateneu Enciclopèdic obri una nova via de diàleg, igual que molt bé han fet els fills d'Agustí Centelles.

Respecte al Centenari de la Setmana Tràgica, la nostra exposició "Francesc Ferrer i Guàrdia i l'Escola Moderna" què ja fa 20 anys va ser inaugurada ha estat ampliada amb uns àlbums amb més de 200 fotografies què completen l'exposició. La recerca i el treballs varen anar a càrrec de les companys de l'Ateneu Marianna Rovere i Alesia Turno. Així l'exposició que actualment consta de 51 quadres de 1m per 0,70m a més a més dels àlbums fotogràfic. Estigué a Cornellà durant el més d'abril i maig, d'enguany, amb una selecció i organitzat pel IES Francesc Ferrer i Guàrdia. Després nosaltres des de l'Ateneu organitzarem unes jornades al mateix centre de Barcelona concretament a les sales d'exposicions de la Residència de Investigadors del carrer Hospital amb tot un seguit de conferències en les quals participaren: Pere Sola, Eduard Masjuan, Manel Aisa, Valeria Giacomoni, Gerard Jacas, Bernard Muniesa, Pedro García Olivo. I amb l'acte de cloenda i en homenatge dels poetes i cantautors a la figura de Ferrer i Guàrdia participarem: Carles Andreu (El teatro de la voz de París), Cecilio Pineda, Claudio Millán, Dani Rodríguez, David (Ràdio Contrabanda), Enrique Ibañez (Grup teatre casc Antic), Felipe Aranguren (grup Zahurda), Jaume Sisterna, Javier Zapata, Joll Chamorro, José Suñe, Juan Gómez (El sobrino del diablo), Kris Princesa Inca, Mauricio (Casalfin), Nelson Poblet, Rosa Grau i les Iguanas, Joan Vinuesa, i Xavier Sabater, tot amenitzat pel grup poètic León Felipe amb Adolf Castaños, Raúl Verdejo i Guiomar Castaños.

Durant bona part del mes de setembre i fins el 13 d'octubre l'exposició estigué a la seu de la CGT de Barcelona (Via Laietana) i després un altre vegada nosaltres a final d'octubre agafarem el relleu i conjuntament amb la gent de la comissió de veïns de la Bordeta organitzarem unes intenses jornades d'una setmana a les cotxeres de Sans a on quasi repetint el programa participaren els ponents Txema Bofill, Gerard Jacas, Elvira Pujol i Joan Vila (Grup Sitesize), Josep Pich i Eloy Martin (Professor UPF), Eduard Masjuan i Mateo Seguí (advocat). Mentre que el homenatge de cantautors i poetes torna a ser dirigit per Adolf Castaños del grup León Felipe a on participarem molts dels amunt nomenats així com d'altres com: Filippo (poeta Italià), Beto Stoker (Cantautor), Mariangels Igartua, i el guitarrista Chef Cardona.

Després l'exposició partí durant el mes de novembre al Centre Cívic de Zona Franca amb unes jornades organitzades pel Centre d'Estudis de Montjuïc, per immediatament l'exposició trasladar-se-hí a l'Esquirol i ha Torelló (zona Vic) durant el mes de desembre per allí tindré un recorregut per diversos IES de la zona. Mentre que fórem invitats a donar conferència sobre Ferrer i l'Escola Moderna o bé la Setmana Tràgica varis companys de

l'Ateneu: Per exemple la UNED invità l'Ateneu a Melilla per parlar d'aquells aconteixements i per això viatjar per part de l'Ateneu Alberto Bru, i més tard u feu a Mérida (Càceres), i anteriorment havia estat a les sales de la CGT a on un cop més parla dels fets de la Setmana Tràgica i les seves implicacions. Txema Bofill estigué representant l'Ateneu a les Jornades llibertàries d'Igualada parlant també del cas Ferrer i de les tergiversacions històriques, així com Valeria Giacomoni i Manel Aisa foren invitats a les jornades de Pedagogia què es varen fer a Sallent ella parla de Joan Puig Elias i ell sobre la Setmana Tràgica i Ferrer i Guàrdia. I després cal destacar les dos passejades pel barri del Raval per parlar de la Setmana Tràgica i de l'anarquisme a càrrec de Manel Aisa una el mes de juliol dins les festes alternatives del barri, i un altre dins les Jornades llibertàries de la UB del mes de novembre.

En un altre ordre de coses cal destacar aquest any que ens varen deixar homes importants per l'Ateneu Enciclopèdic com foren Lluís Andrés Edo, Diego Camacho (Abel Paz), Josep Guillamot i Josep Farrés, tots ells de llarga tradició llibertària foren claus en aquest últims anys en l'història de l'Ateneu, cadascú amb la seva mida i amb el seu grau de compromís sempre estigueren al costat de les nostres iniciatives. Lluís Andrés Edo en els últims anys sempre disposat a orientar, reflexionar i participar amb els events que l'ateneu iniciava, com es el cas de "Repensar Barcelona, recuperar la ciutat" amb les seves aportacions sobretot en el camp del "Municipalisme i la carta de Barcelona, l'assemblea permanent". Abel Paz un dels fundadors del CDHS i posteriorment refundador de l'AEP sempre estigué atent a qualsevol projecte e iniciativa per aportar la seva opinió fins l'últim moment el seu bagatge en el camp de les idees llibertàries, és sens dubte incuestionabla. Josep Guillamot fill d'un dels processats en el procés de Montjuïc durant molts anys estigué entre nosaltres com tanta gent del grup ECA al igual què Josep Farrés "Universal" com ell es feia dir, què durant molts anys s'implicà sobretot els anys 80 i 90 amb l'Ateneu Enciclopèdic formant part de la junta de l'Ateneu fins ja entrat en una edat avançada de 80 anys.

També férem rodà l'exposició dels anys 20, que fou exposada a "La primavera Llibertària" de la ciutat de Berga durant els mesos de març i principis d'abril i al Bar Anònims de Granollers a on també es parla d'aquella Barcelona del temps de la llei de fuges i de la construcció de la societat Paral·lela.

Referent a Repensar Barcelona a principis de juliol vàrem presentar el vídeo fet pel col·lectiu Sitesize al Mirador del CCCB i que porta pel títol "La ciutat Suplantada". Aquest documental pertany al projecte que el Sitesize va fer per representar Catalunya a la Biennal de Venècia d'enguany al igual que algunes reproduccions que des d'Ateneu vàrem fer sobre la Setmana Tràgica per aquest mateix evento.

Així com des de la nostra Biblioteca Hemeroteca hem continuat aportant cada dia més informació sobre el nostre fons que avui en dia es pot consultar a la pàgina web de l'ateneu. Lo qual permet que aquells que ens visiten a la recerca d'alguns dels documents

Per acabar l'any el dia 26 de novembre tinguérem l'ocasió de portar a Catalunya conjuntament amb altres col·lectius a Otelo Saraiva de Carvalho, un home que sens dubte va ser un gran protagonista en l'historia contemporània del País Veí, Portugal al 1974 que sens dubte ompli de il·lusions aquells que esperàvem amb impaciència que caigués la dictadura a casa nostra.

I els últims dies d'any, a principi de desembre al barri de Sant Andreu i dins de les festes alternatives de Sant Andreu del Palomar presentarem l'exposició sobre la transició llibertària a l'hora que participarem en un debat sobre els ateneu llibertaris.

Manel Aisa Pàmpols

1909. La movilización militar contra Barcelona

Alberto Bru

Las incipientes operaciones militares que comenzaron el 9 de julio de 1909 en los alrededores de Melilla concitaron un inmenso rechazo popular. El terrible recuerdo de la hecatombe colonial del 98, agravada por un sistema de reclutamiento clasista e injusto, basado en la redención y la sustitución, estaba muy presente en los hogares de la gente trabajadora, que ya no iba a aceptar resignada que se convidara sólo a sus hijos a la mutilación y a la muerte.

La Semana Trágica constituye, en este contexto, el pináculo de las protestas populares contra la movilización y la guerra, que se extendieron, de manera discontinua, aislada y dispersa, a lo largo de aquel verano y parte del otoño un poco por toda la geografía española. La potencia insurreccional desatada durante esas memorables jornadas en Barcelona amplificó y convirtió en insoslayable aquel reguero de rebeldías en pueblos y capitales de provincia que el poder hubiera querido ignorar, y puso sobre la mesa el sangrante problema político, ya inaplazable, de un servicio militar verdugo de las clases populares: la Ley de Reclutamiento y Reemplazo de 1912 y la formación de las primeras unidades indígenas en 1911, supusieron un alivio, todavía muy mejorable, en este sentido. Pero además, la represión de la insurrección barcelonesa no sólo acabó con el futuro político de Maura y rompió la solidaridad turnista de los partidos dinásticos, sino que exigió otra movilización militar, añadida y solapada a la que decretaron las ambiciones del rey, del ejército y de un sector de capitalistas sobre el norte de Marruecos, que aunque de menores dimensiones, tuvo el efecto, como veremos, de extender y acrecentar más todavía la indignación de los pueblos y el caos en la red ferroviaria. Es a esta segunda, confundida a veces con la primera, a la que queremos dedicar estas líneas.

Como de todos es sabido, en las primeras horas de la tarde del lunes 26 de julio el gobernador civil, Ossorio y Gallardo, resignaba a regañadientes en las manos de la máxima autoridad militar del distrito el protagonismo de la represión de la huelga general iniciada aquel día en Barcelona. Pero las fuerzas de que disponía el capitán general, Luis de Santiago y Manescau, para controlar un área metropolitana tan extensa eran claramente insuficientes. El envío de la 3º brigada mixta de cazadores a Melilla le había obligado a desprenderse de los tres batallones de la 1ª Semibrigada: Barcelona nº 3, Alba de Tormes nº 8 y Mérida nº 13; además de otras unidades complementarias: 3 baterías, 12 piezas, del 1º regimiento de artillería de montaña, 1 compañía de zapadores minadores, otra de telegrafistas ópticos eléctricos, del 4º regimiento mixto de ingenieros, y una pequeña fuerza de administración (intendencia) y sanidad militar. Pero, aún así, la guarnición que quedaba disponible en la plaza seguía resultando impresionante sobre el papel: 2 regimientos de infantería (Vergara nº 57 y Alcántara nº 58), la 2ª Brigada de Caballería, compuesta por tres regimientos de dragones (Santiago nº 9, Montesa nº 10 y Numancia nº 11), el 9º regimiento montado de artillería, y los restos del 1º de artillería de montaña (1 batería, seguramente sin piezas) y del 4º mixto de ingenieros (3 compañías de zapadores)[1].

Sin embargo, las insuperables dificultades presupuestarias en que había quedado sumido el estado, tras los exorbitantes gastos originados por la crisis colonial del 98, habían dejado a las unidades del ejército en una situación raquítica en cuanto a personal (del material ya ni hablamos). Era ya costumbre anticipar a la tropa la concesión de la licencia ilimitada en el inicio de su tercer año de servicio, lo cual significaba dejar las armas, pasar a la situación de reserva activa y volver a casa a disfrutar de la vida civil. También

eran moneda corriente las licencias cuatrimestrales y trimestrales que solían otorgarse al inicio del verano[2]. Es decir, gracias a la falta de recursos del estado, las clases populares habían visto suavizadas en parte las condiciones de la prestación militar durante esa primera década del siglo. Mientras no hubiera guerra, o el orden público no fuera gravemente alterado, el gobierno no se acordaría de que los dormitorios de tropa estaban casi desiertos. La crisis de 1909, desgraciadamente, le impondría corregir un olvido tan conveniente para todos.

Huelguistas deteniendo un tranvia en la Ronda de Sant Pau 1909

Pero aunque todo el personal en servicio activo hubiera estado sobre las armas, lo cual no era así ni de lejos, tampoco se hubieran podido completar las plantillas de las unidades sin el concurso de los mozos ya cumplidos en situación de reserva activa[3]. Todo ello ha llevado a algún autor a decir que durante los diez años siguientes al desastre colonial: "El contingente de soldados en filas se redujo a treinta mil reclutas anuales, con una relación teórica de 1,2 soldados por cada jefe u oficial. Además, disminuía por la costumbre de que cada uno de ellos retenía un soldado como asistente, por lo cual cualquier unidad podía contar con menos tropa efectiva que mandos."[4]

No es de extrañar, por tanto, que, en un informe posterior a los hechos, remitido por el general Santiago a su ministro, el capitán general reconociera que, nada más aceptar las nuevas responsabilidades derivadas de la declaración del estado de guerra, "La lenta incorporación de los licenciados hizo que de momento fueran muy contadas las fuerzas de que disponía. Los regimientos de Vergara y Alcántara apenas sumaban en conjunto 500 hombres disponibles; la brigada de dragones, 600; el Cuarto mixto de Ingenieros, 200; la artillería de plaza, 100, y la Guardia Civil, montada y a pie, unos 700"[5]. Como se puede apreciar, a la hora de la verdad cada regimiento no sobrepasaba los efectivos de una triste compañía, y el total de soldados y guardias civiles sumaba no más de 2.100 hombres, insuficientes para controlar todo el llano de Barcelona. Sin embargo, lo que Santiago no menciona en su informe son las doce piezas de 75 mm y tiro rápido que el 9º montado de artillería pone a su disposición. En los sangrientos días que se avecinan esos modernos cañones Schneider-Canet marcarán la diferencia decisiva.

A lo exiguo del número hay que añadir la sospecha con la que eran mirados los reclutas por sus mandos, preocupados seriamente por la posibilidad de que pudieran confraternizar con unos revoltosos que luchaban para impedir que ningún hijo del pueblo fuera a la guerra. Parece ser, además, y resultaría consistente con la relación de 1,2 soldados por cada jefe u oficial apuntada en un párrafo anterior, que aproximadamente la mitad de los efectivos del ejército en la plaza eran oficiales[6], probablemente muchos ni jóvenes, ni en buena forma física, tras años de estimulante trabajo burocrático. Por lo tanto, en los inicios de la revuelta las únicas fuerzas fiables y con experiencia en tareas represivas serían los 700 profesionales de la guardia civil.

La marcha de los batallones de cazadores a Melilla había dejado la guarnición de Barcelona bajo mínimos, incapaz, incluso, de proporcionar los servicios cotidianos de plaza[7].

Necesariamente, la primera preocupación del general Santiago fue incrementarla para poder respaldar el bando de declaración del estado de guerra. Ya a raíz de los desórdenes producidos en el embarque del día 18, el ministerio de la Guerra había ordenado la inmediata incorporación a filas de los soldados de los regimientos de infantería de Vergara y Alcántara que por aquellos días disfrutaban de licencias temporales y trimestrales[8].

Demostraron, por supuesto, muy poca prisa en volver a sus unidades y, además, tropezaron agradecidos con la resistencia activa de buena parte de los pueblos y ciudades de la península, empeñados en impedir por todos los medios la marcha de los reservistas movilizados por el tristemente célebre real decreto de 11 de julio de aquel año[9].

Se diría que Marruecos y Barcelona han alterado las reglas del juego en el espinoso asunto del servicio militar. Llamar a los reservistas y a los soldados con licencia producirá una caótica diáspora que inundará el país de miles de jóvenes en uniforme, o sin él. Marchando solos, o en grupos, a veces escoltados por la guardia civil para evitar que se fuguen. A pie, a caballo, en tren, o varados en las estaciones esperando aburridos el que ha de llevárselos. Haraganeando sin prisa camino del cuartel, o a marchas forzadas hacia la frontera más próxima o el puerto salvador en el que embarcarán a países vecinos o lejanos. Pero siempre sembrando a su paso la angustia, el dolor y la rebeldía en pueblos y ciudades, que no saben, ni les importa, si marchan a África a matar moros o a Barcelona a matar obreros.

Pero los soldados con licencia ni eran suficientes ni llegarían a tiempo. Por lo tanto, desde los primeros momentos la capitanía general se vio abocada a echar mano de refuerzos provenientes de otras plazas de la propia región militar. Primero se ordenó la venida desde Tarragona de dos compañías del regimiento infantería de Almansa nº 18, que debieron llegar a Barcelona sobre las 10,30 h de la noche; y de fuerzas del regimiento cazadores de Treviño, 26º de caballería, seguramente el escuadrón que quedaba en Vilafranca del Penedés, y que no pudo completar su llegada hasta la mañana siguiente[10]. En vista de que la situación se agravaba, también se ordenó, poco después, la venida de un batallón del regimiento infantería de Navarra nº 25, de cuartel en LLeida, y una compañía del regimiento infantería de Asia nº 55 de guarnición en Girona. El batallón de Navarra se quedará en Terrassa toda la semana, por estar cortada la línea férrea, si bien una de sus compañías, 44 hombres, consiguió llegar hasta Sabadell, donde quedó embolsada junto con un grupo de guardias civiles y carabineros hasta su liberación el domingo 1 de agosto. La compañía de Asia sí consiguió llegar sin novedad a la ciudad condal en la mañana del martes 27, por mantenerse expedita la línea de ferrocarril de Francia. En medio del caos general, el ordenancista Santiago no desatiende sus obligaciones y todavía es capaz de

embarcar para Melilla en la tarde del 26, primer día de huelga, más tropas y municiones, tropas que hubiera podido retener para sus planes de defensa.
Lógicamente, a fin de impedir al capitán general la obtención de refuerzos e instrucciones, los promotores de la huelga deciden aislar Barcelona en lo posible. Sin embargo, y contrariando la opinión de Connelly Ullman, no deberíamos exagerar la capacidad ejecutiva del pequeño estado mayor de los huelguistas[11]. Hemos de considerar que la inutilización de las líneas telegráficas, ferroviarias, material rodante y puentes forma parte de la pequeña panoplia insurreccional de muchos de los pueblos de la geografía catalana, convulsos por la llamada a filas de los reservistas. Es el caso de Tarrasa, Sabadell, Mataró y las poblaciones costeras del Maresme, Granollers, Vilanova i La Geltrú, Borges Blanques, Reus, etc[12]. De esa acción caótica, descentralizada e intermitente se obtendrán resultados parciales que dificultarán, pero no impedirán, la llegada de refuerzos de otras regiones militares del país. Es cierto que quedaron inutilizadas la vía férrea que recorre los pueblos del Maresme; la que une LLeida con Barcelona, cortada en Terrassa y Cerdanyola, aislando Sabadell; la de LLeida con Tarragona, interrumpida entre La Floresta y La Vinaixa ; y la de Tarragona a Barcelona por el ramal de Vilanova, debido a la destrucción de un puente en las cercanías de esta última localidad. Pero la de Barcelona con Port-Bou estuvo abierta al menos el tiempo suficiente para que llegaran refuerzos desde Girona, y las de Valencia con Barcelona, y Zaragoza con Barcelona, por Caspe, Tarragona, El Vendrell, Vilafranca y Martorell, aun con problemas, permitieron, como veremos, el transporte de tropas provenientes de Burgos, Pamplona, Zaragoza y Valencia. A todo esto hay que añadir que el puerto de la ciudad estuvo en todo momento en manos de las fuerzas del orden, lo que permitió la llegada de refuerzos desde Mahón.
Tras una primera etapa, que comprende el martes y el miércoles, ya claramente insurreccional y en la que menudean las barricadas, los tiroteos con la guardia civil, y los conatos de confraternización con la tropa de la plaza, a partir del jueves 29 la presión del ejército se hace insoportable. Ya ha demostrado que no tiene empacho en utilizar la artillería en un medio urbano a rebosar de población civil; y, como veremos, está recibiendo refuerzos de otras regiones militares. Su llegada minará la moral de los insurrectos, porque son la prueba de que las principales ciudades del país no se han sumado al movimiento. Son, por otra parte, refuerzos seguros, nada propensos a la confraternización, convencidos de que vienen a reprimir una revuelta separatista, y que nada saben de la lucha popular contra los embarques de tropas a Marruecos. Conforme vayan llegando a la ciudad, Santiago irá incorporando las nuevas unidades a alguna de las cinco zonas, cada una bajo el mando de un general, en que la autoridad militar ha dividido Barcelona desde el miércoles, para dar más rápida respuesta a las contingencias que se pudieran producir en distintos lugares. Se inicia, por tanto, una segunda etapa en la que las barricadas deberán ser abandonadas, convirtiéndose el balcón, el terrado, la azotea, en los elementos tácticos decisivos.
La lucha, sobre todo en El Raval, en El Clot, o en Poble Nou, girará en gran parte alrededor de la conquista de la altura dominante.
Ya hemos visto que, en realidad, Barcelona no estaba incomunicada con Zaragoza y Valencia. Las primeras unidades que llegaron de otras regiones militares a la ciudad condal lo hicieron, alguna con serias dificultades, el miércoles 28. Se trataba de fuerzas del regimiento infantería de Aragón nº 21 de guarnición en Zaragoza, seguramente una compañía; del regimiento infantería de La Lealtad nº 30 de cuartel en Burgos, otra compañía; y dos escuadrones del regimiento cazadores de Alcántara, 14º de caballería, proveniente de Valencia[13].
Al día siguiente, jueves 29[14], llegaron a la plaza desde Zaragoza dos escuadrones como máximo del regimiento cazadores de Castillejos, 18º de caballería. Desde Pamplona, otros dos escuadrones del regimiento cazadores de Almansa, 13º de caballería[15], y una única compañía del regimiento infantería de La Constitución nº 29. De Valencia el 7º regimiento mixto de ingenieros colaboró enviando una compañía de zapadores, muy útil en el combate callejero, y otra compañía de telégrafos. La guardia civil se vio incrementada con 190 números enviados desde otras comandancias. Contrariando las afirmaciones de Connelly Ullman, las únicas fuerzas que llegaron por mar durante la semana de combates lo hicieron este jueves 29 desde Mahón y se redujeron a 2 compañías del regimiento infantería de Mahón nº 63[16]. Algunas de las unidades que llegaron aquél día tampoco se libraron de contratiempos en su accidentado camino hacia Barcelona[17].

Por fin, el viernes día 30 se recibieron por ferrocarril, y gracias a que un escuadrón sostuvo un tiroteo en las calles Aragón y Consejo de Ciento para proteger el apeadero[18], una compañía del regimiento infantería de Mallorca nº 13, acuartelado en Valencia, otra del batallón que guarnecía Tortosa perteneciente al regimiento infantería de Luchana nº 28, dos escuadrones más del regimiento cazadores de Alcántara, 14º de caballería, que vinieron también desde Valencia[19], y 300 guardias civiles procedentes en su mayoría de Cuenca, Palencia, Toledo y Ciudad Real. Estas nuevas fuerzas permitirán a Santiago aplastar a los insurrectos y ocupar definitivamente sus reductos en el casco viejo y en los suburbios periféricos.
El sábado y el domingo Barcelona fue recobrando progresivamente algo parecido a la normalidad, y el lunes 2, con la promesa contemporizadora de muchos patronos de pagar los jornales de la semana de huelga, la gente se reincorporó al trabajo. La autoridad militar, todavía temerosa de que la insurrección pudiera alzarse de sus cenizas, pues coleaba el tema de los detenidos, siguió concentrando tropas en la ciudad durante aquellos primeros días de agosto. La prensa, desaparecida durante toda la semana anterior y ahora sometida a la censura militar, aireó todo lo que pudo la llegada de nuevos refuerzos para amedrentar a la población.
La primera gran unidad llegó por mar, proveniente de Madrid y Cartagena, en la madrugada del domingo al lunes, y llegó para pasearse y que la vieran, porque su destino era en realidad Melilla, y para allá fue antes de que terminara la semana. Se trataba de los dos batallones del regimiento infantería de Saboya nº 6, de guarnición en Madrid. El mismo día de su llegada el mando militar, obsesionado por escenificar una demostración de fuerza, se ocupó de que desfilaran al completo por Las Ramblas con banda de música[20]. El viernes 6 llegaba procedente de Valencia un batallón del regimiento infantería de Mallorca nº 13[21]. Como Saboya debía abandonar la ciudad el sábado, para ir a la guerra, y la máxima preocupación de las autoridades era que el lunes 9 pudiera rebrotar la revuelta, llegaron también el sábado, de Burgos un batallón del regimiento infantería de la Lealtad nº 30, y de Pamplona, otro del regimiento infantería de La Constitución nº 29. Al día siguiente llegó de Zaragoza un batallón del regimiento infantería de Aragón nº 21.
Todos estos batallones, menos los de Saboya, habían sido precedidos durante la semana anterior por una compañía de cada uno de ellos. Se trataba, por tanto, seguramente de completar los batallones de infantería que ya habían hecho acto de presencia en los combates, para lo cual hizo falta una semana entera. Normalmente los "cuerpos", es decir las unidades con mando independiente, los regimientos de infantería en el caso que nos ocupa, nunca se desplazaban completos, sino era para cambiar de acuartelamiento. Se enviaban fracciones "expedicionarias" de

los mismos, pero desprenderse de un batallón entero, de tres o cuatro compañías, en un ejército que necesitaba licenciados y reservistas para completarlos, suponía un esfuerzo logístico incompatible con las prisas. Si añadimos a ello, que alguna de las unidades necesitaron dos días de tren[22] para desplazarse, desde Valencia, por ejemplo, tenemos la medida de lo lento y penoso que resultaba para el ejército improvisar una movilización. Por fin, el mismo lunes 9 llegó por mar desde Sevilla un último batallón perteneciente al regimiento infantería de Granada nº 34. Pero todos estas unidades, como no podía ser de otra manera, no estaban completas. Faltaban todavía parte de los reservistas y licenciados (licencia ilimitada o temporal), a los que la autoridad militar llamó y reclamó una y otra vez[23]. Los que no se habían fugado ya, se fueron incorporando con paso cansino a las unidades.

Una barricada en la calle Hospital 1909

Esta situación no impidió que la prensa, aliada con el poder, hiciera saber a la población que la plaza de Barcelona contaba en aquellos primeros días después de la revuelta con 12.000 hombres de todas las armas, sin contar las fuerzas de seguridad. Un número muy poco creíble teniendo en cuenta que a mediados de aquel mes Melilla ya había absorbido 35.000 efectivos[24]. La cifra de 7.000, incluyendo los dos batallones visto y no visto de Saboya, que nosotros arriesgaríamos, sigue pecando por exceso.

La guardia civil también se vio incrementada hasta llegar a los 1.800 hombres[25], y a las 6 de la mañana del lunes 2 de agosto, la marina, por fin, consiguió hacer fondear en el puerto de Barcelona los cruceros "Carlos V" y "Princesa de Asturias", cada uno con su correspondiente compañía de desembarco y sección de ametralladoras. El martes aparecieron el cazatorpedero "Osado" y el cañonero "Temerario"[26].

Mientras, continuaba el estado de guerra y la suspensión de garantías constitucionales. La plaza seguía dividida en 5 zonas militares reforzadas por la presencia de estas nuevas tropas. Se protegieron con fuertes retenes las líneas ferroviarias de las inmediaciones de la ciudad, las centrales de gas y electricidad, los centros telefónicos y telegráficos, las instalaciones tranviarias, etc, etc. Nada serio podía ocurrir aquel lunes 9, y nada ocurrió. Definitivamente, la Semana Trágica, la Semana Sangrienta, había terminado. Comenzaban sus incalculables consecuencias.

Notas

1. Se habían formado por aquel entonces 3 brigadas de cazadores, la 1º en Madrid, la 2ª en el Campo de Gibraltar, y la 3ª en Cataluña. Todas constaban de 2 semibrigadas formadas por 3 batallones cada una, y unidades subordinadas menores. Cada batallón de cazadores tenía una plantilla teórica en pie de guerra de 825 hombres de tropa, pero excepto en el caso de la 2º brigada necesitaban el concurso de los mozos cumplidos en situación de reserva activa para completarse. Los batallones acuartelados en Barcelona componían la 1º semibrigada de la 3º brigada, la 2º estaba formada por el batallón cazadores de Estella nº 14, acuartelado en Olot, el batallón cazadores de Alfonso XII nº 15, de cuartel en Vic, y el batallón cazadores de Reus nº 16, de guarnición en Manresa. Éste último, compuesto casi enteramente por catalanes, fue el que protagonizó el famoso embarque del domingo 18. Datos extraídos del "Anuario militar de España 1909". Madrid. Ministerio de la Guerra.1909. Información exhaustiva sobre la composición de la 3º brigada de cazadores y sus unidades subordinadas en Gallego Ramos, Eduardo: La campaña del Rif (1909). Editorial Algazara. Málaga. 2005. pp. 99-103.
2. Sobre las distintas situaciones por las que podían pasar los mozos comprendidos en el alistamiento anual a lo largo de los 12 años de prestación del servicio militar (sólo 3 en servicio activo permanente), y el adelanto de la concesión de la licencia ilimitada, de forma que la "mili" real se reducía a dos años, ver los artículos 2º y 4º de la Ley de Reclutamiento y Reemplazo del Ejército de 11 de julio de 1885, modificada por la de 21 de agosto de 1896, en la "Gaceta de Madrid" de 23 de octubre de 1896, nº 297. p. 245. Asimismo, según una intervención del ministro Linares en el Congreso, aquel verano 30.000 soldados disfrutaban de licencia trimestral, en un intento de equilibrar el presupuesto, recogido en Puell de la Villa, Fernando: El soldado desconocido. De la leva a la "mili" (1700-1912). Editorial Biblioteca Nueva S.L. Madrid. 1996. p. 269.
3. Fernández Almagro, Melchor: Historia del reinado de don Alfonso XIII. Montaner y Simón S.A. Barcelona. 2º ed. 1934. En p. 131 nos pone un ejemplo: "El batallón de cazadores de Madrid, movilizado, necesitaba 850 hombres, y no tenía más que 150 de los últimos reemplazos. Para obtener la diferencia tenía que llamar 180 soldados en situación de licencia ilimitada, 202 del reemplazo de 1905, 195 del de 1904 y 98 del de 1903, en su mayor parte ya casados; todos, probablemente, olvidados del hábito militar.". En este caso los hombres de los reemplazos de 1905, 1904 y 1903 compondrían lo que entonces se denominaba la reserva activa, y el reemplazo de 1906 también habría vuelto a la vida civil, gracias a la anticipación de la licencia ilimitada al inicio del tercer año de servicio en filas. Sobre las armas sólo estarían los reemplazos de 1907 y 1908. Si ésta era la situación de los batallones de la 3ª y de la 1º brigadas de cazadores, constituye un inmenso desprecio hacia la opinión pública, por parte de Maura y de su ministro de la Guerra Linares Pombo, el haber iniciado la movilización por el incidente de Melilla con unidades en semejante estado, teniendo al alcance de la mano la 2º brigada de cazadores del Campo de Gibraltar, o la 1º división orgánica de Madrid, la "reforzada", ninguna de las cuales hubiera necesitado individuos de la reserva activa para completarse. Sospechamos que el ministro quiso aprovechar la famosa "operación de policía de frontera" para realizar un ensayo de movilización general con la vista puesta en una muy hipotética participación en la guerra europea que se aproximaba.
4. Cardona, Gabriel; y Losada, Juan Carlos: Weyler, nuestro hombre en la Habana. Editorial Planeta. Barcelona. 1ª ed. 1997. p. 252.
5. "Diario de las sesiones de Cortes. Congreso de los Diputados. Legislatura de 1909. Tomo Único". nº 4 del martes 19 de octubre de 1909. Apéndice 1º titulado: "Copia de las comunicaciones del Capitán general de la cuarta región dando cuenta de los sucesos ocurridos en Cataluña durante los días 26 al 31 de julio de 1909", fechada el 20 de agosto de 1909, p. 1. A partir de aquí citaremos este documento como "Copia de las comunicaciones...".
6. Connelly Ullman, Joan: La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socioeconómicas del anticlericalismo en España. (1898-1912). Ediciones Ariel. Espulgues de Llobregat. 1972. pp. 359-360. También en González Calleja, Eduardo: La Razón de la Fuerza. Orden público, subversión y violencia política en la España de la Restauración 1875-1917. C.S.I.C. Madrid. 1ª ed. 1998. p. 430.
7. Parece ser que el capitán general llegó a solicitar del gobernador civil el concurso de sus guardias de seguridad para dar el servicio de vigilancia exterior de la cárcel, del que normalmente se ocupaba la guarnición de la plaza. "La Vanguardia" (Barcelona). Domingo 25 de julio de 1909. p. 2.
8. "La Vanguardia" (Barcelona). Jueves 22 de julio de 1909. p. 4.
9. Este es un tema poco estudiado. Son más conocidos los incidentes, algunos muy graves, que se produjeron en Tudela, Calahorra, Alicante, Elche, y Alcoy, en que la fuerza pública causó 10 heridos de bala al enfrentarse a 3000 manifestantes que intentaban impedir la salida en tren de 3 soldados que debían incorporarse al regimiento dragones de Numancia, 11º de caballería, en Barcelona. Los hechos en "La Defensa. Diario católico de avisos y noticias" (Alcoy). 28 de julio de 1909. p.1 . Menos conocidos los de Reus, Borges Blanques, Tárrega, Santa Coloma de Farners, Calonge o Esparraguera. La lucha solía darse en la estación de ferrocarril y sus alrededores. Más de una vez se inutilizaron puentes y se levantaron raíles. Un caso extremo es el de Olesa de Montserrat cuyos habitantes, en huelga desde el lunes 26, mantuvieron retenida una "compañía de soldados", a pesar de la intervención de la guardia civil, desde el miércoles 28 de julio hasta el lunes 2 de agosto. Parece ser que el grupo de reclutas se había detenido en el pueblo el martes 27 por estar interceptada la línea férrea, y cuando al día siguiente quisieron continuar su viaje a pie para incorporarse al regimiento infantería de Alcántara nº 58 en Barcelona, una multitud de hombres, mujeres y niños se lo impidió. Encantados de no poder participar en la represión de la Semana Trágica, no se movieron del pueblo hasta que una compañía del regimiento infantería de Navarra nº 25 vino a

buscarles. La descripción de los hechos en "Las Noticias" (Barcelona). Domingo 8 de agosto de 1909 . p. 2.

10. Las fuerzas de Treviño fueron silbadas y apedreadas por el público cuando salieron para Barcelona. Canals, Salvador: Los sucesos de España en 1909 /Crónica documentada por Salvador Canals. Imprenta Alemana. Madrid. 1910-1911. 2 vols. Vol. 1 p. 168. Sólo quedaba un escuadrón en Vilafranca porque el otro, el 3º, había marchado a Melilla con la brigada de cazadores.
11. La afirmación, creemos que errónea, de que el corte de líneas férreas, en puntos estratégicos que aislaran la ciudad, se produjo siguiendo instrucciones del comité de huelga en Connelly Ullman, Joan: La Semana Trágica....pp. 375 y 386. También la misma opinión en Romero-Maura, Joaquín: "La Rosa de Fuego". El obrerismo barcelonés de 1899 a 1909. Alianza Editorial S.A. Madrid. 1989. p. 511. En realidad, se limitan a seguir la creencia mayoritaria, inmediatamente posterior a los hechos, de una burguesía asustada. Un caso extremo son las declaraciones en este sentido de Puig i Cadafalch recogidas en Canals, Salvador: Los sucesos....p. 178.
12. Nos basamos en numerosas noticias sueltas aparecidas en la prensa barcelonesa durante la semana inmediatamente posterior a los hechos que nos ocupan, sobre todo recogidas en el diario "Las Noticias" (Barcelona), del 2 al 8 de agosto de 1909. Sobre la destrucción parcial del puente del ferrocarril a la altura de Vilanova i La Geltrú, y la utilización como alternativa del ramal de Vendrell y Vilafranca ver "Diario del Comercio. Órgano del Partido Liberal Democrático" (Tarragona). nº 4412 de 28 de julio de 1909. p. 3.
13. "Copia de las comunicaciones....". p. 4. No llegaron sin tropiezos. La compañía de La Lealtad tuvo que enfrentarse, a las 8,30 h. de la mañana del día 28, con 3000 manifestantes en la estación de Calahorra. La multitud, que ya había impedido la marcha de reservistas en las horas anteriores, desenganchó la máquina del tren militar. El capitán de la compañía, tras los tres toques de atención, mandó a su fuerza realizar dos descargas. La pésima instrucción de sus hombres, o la amabilidad de sus instintos, consiguió que 280 disparos no produjeran victimas. Poco después, el convoy reanudó la marcha muy despacio, flanqueado por secciones en guerrilla, por temor a que los raíles estuvieran levantados más adelante. Para estos hechos véase Gil Andrés, Carlos: "¡Abajo la Guerra! Repercusiones de la Semana Trágica de 1909 en Calahorra". En Kalakorikos: Revista para el estudio, defensa, protección y divulgación del patrimonio histórico, artístico y cultural de Calahorra y su entorno. nº 3. 1998.http://www.amigosdelahistoria.com. Fecha de acceso: 4-12-2008. pp. 131-132. Según las "Noticias" (Barcelona) de 3 de agosto de 1909. p. 2. la compañía de La Lealtad no llegó el 28, sino a las 10 de la mañana del día siguiente, lo cual es creíble, dados sus problemas a 450 Km de su punto de llegada.
14. Los refuerzos de ese día en "Copia de las comunicaciones....". p. 4.
15. No confundir con el regimiento infantería de Almansa nº 18, acuartelado en Tarragona y Tortosa. Gracias a las informaciones aparecidas en "Las Noticias" (Barcelona) de 2 de agosto de 1909. p. 3; y 3 de agosto de 1909. p. 3, podemos averiguar que el viaje de Pamplona a Barcelona de esos 2 escuadrones, 200 caballos, duró 46 horas
16. Connelly Ullman, Joan: La Semana Trágica....p. 480 afirma que la mayoría de los refuerzos llegaron por mar. La compulsa de la prensa de aquellos días lo desmiente, sobre todo la de la provincia de Tarragona. Ver el "Heraldo de Tarragona. Diario político, órgano del Partido liberal conservador de la provincia" (Tarragona) nº 1939. Jueves 29 de julio de 1909 p. 3, o el "Diario del Comercio. Órgano del Partido Liberal Democrático" (Tarragona) nº 4412 de 28 de julio de 1909. p. 3. En ambos se da cuenta del paso de tropas provenientes de Valencia por la estación de Tarragona.
17. Así, por ejemplo, el convoy que transportaba las fuerzas del regimiento cazadores de Castillejos, 18º de caballería, tuvo que detenerse en Borges del Camp durante 4 horas, hasta que pudieron arreglarse los desperfectos que los revoltosos ocasionaron en los alrededores de la estación de Reus, al levantar los raíles de la vía y derribar un trozo de puente. La guardia civil y un puñado de jinetes del regimiento cazadores de Tetuán, 17º de caballería, de guarnición en la localidad, hicieron lo que pudieron para vigilar la mayor longitud posible de línea férrea. Hubo que disparar y hacer cargar a la caballería para despejar la estación de Reus al paso del convoy. Todo ello en "Las Noticias" (Barcelona). Miércoles 4 de agosto de 1909. p. 2. También, el embarque a las 4 de la tarde del 28 de las dos compañías del regimiento infantería de Mahón nº 63 en el vapor "Isla de Menorca" debió realizarse a toda prisa, protegido por un cordón de caballería, y en un ambiente de huelga general. Véase "La Voz de Menorca. Diario republicano" (Mahón) nº 839. 29 de julio de 1909. p. 3.
18. El tiroteo en el apeadero y los refuerzos de ese día en "Copia de las comunicaciones....". p. 6.
19. Esta fuerza tuvo un viaje muy ajetreado. En El Vendrell, que estaba de fiesta mayor, tuvo que abrirse paso a tiros, está vez causando víctimas. Tras retirar los consabidos obstáculos en la vía, pudo continuar hasta Gelida, donde ya debieron bajar del tren y continuar por jornadas. Llegados a Martorell, los vecinos y el alcalde pretendieron retenerles amablemente, pero un amago de carga les convenció de que no serían buenos huéspedes. Tras tres días de aventuras consiguieron llegar a Barcelona. La anécdota en "Copia de las comunicaciones....". p. 7. El "Heraldo de Tarragona. Diario político, órgano del Partido liberal conservador de la provincia" (Tarragona) nº 1938 del jueves 28 de julio de 1909. p. 3 atribuye el incidente de El Vendrell a la fuerza del regimiento infantería de Luchana nº 28, creemos que erróneamente.
20. Se anuncia su desembarco en toda la prensa, por ejemplo, "Las Noticias" (Barcelona). Martes 3 de agosto de 1909, p. 2. En donde se dice que trae 2.000 hombres, cifra más que exagerada. Parece que su plantilla eran 1062 de tropa y 53 jefes y oficiales. Ver Gallego Ramos, Eduardo: La campaña del Rif p. 147. Se da el caso curioso de que este cuerpo formaba parte de la 2º brigada de la 1º división orgánica de Madrid, la famosa "reforzada", la cual, aunque recibía un plus de plantilla de 688 individuos de tropa en cada uno de sus regimientos, su endeble estructura binaria (2 brigadas de 2 regimientos de 2 batallones) la hacía poco homologable a las grandes unidades europeas. Obsérvese que la escasez general de tropas obliga al regimiento infantería de Saboya nº 6 a participar en las dos movilizaciones: contra Melilla y contra Barcelona. Su embarque a Melilla en "Las Noticias" (Barcelona). Domingo 8 de agosto de 1909, pp. 2 y 4.
21. Bajo un titular tan plenamente clarificador como "La Defensa de la Plaza", "Las Noticias" (Barcelona). Sábado 7 de agosto de 1909, p. 2. nos informa de que componen esa fuerza 3 jefes, 25 oficiales y 583 soldados. También en "La Vanguardia" (Barcelona). Viernes 6 de agosto de 1909, p. 2.
22. "Las Noticias" (Barcelona). Jueves 5 de agosto de 1909, p. 4. y Sábado 7 de agosto de 1909. p 2. refiriéndose al batallón del regimiento infantería de Mallorca nº 13.
23. "Las Noticias" (Barcelona). Miércoles 4 de agosto de 1909, pp. 3 y 6. También "La Vanguardia" (Barcelona) Jueves 5 de agosto de 1909, p. 2.
24. "Las Noticias" (Barcelona). Sábado 7 de agosto de 1909, p. 2, y añadía "Se pueden organizar 500 secciones de 20h para la represión de tumultos, y todavía quedarían fuerzas de reserva." Los efectivos del ejército comprometidos en la zona de Melilla durante la primera quincena de agosto en Gallego Ramos, Eduardo: La campaña del Rif.... pp. 149-150.
25. La cifra de guardias civiles en "La Vanguardia" (Barcelona). Viernes 6 de agosto de 1909, p. 2. La Cierva y Peñafiel, Juan de: Notas de mi vida. Instituto Editorial Reus S.A. Madrid. 2º ed. 1955. p. 139, nos dice que durante la crisis se enviaron 1.100 hombres. Si les sumamos los 700 de guarnición nos vuelve a dar la cifra de 1.800. Gonzalez Calleja, Eduardo: La Razón de la Fuerza....p. 435, nos informa de que a mediados de agosto en Barcelona habían 1495 guardias de infantería y 250 de caballería, lo que permitía organizar tres turnos de 8 horas de unos 650 hombres. Se basa en un telegrama del gobernador civil Crespo Azorín a La Cierva fechado a las 22,30 h. del 15-VIII-1909.
26. "Las Noticias" (Barcelona). Martes 3 de agosto de 1909, p. 2; Miércoles 4 de agosto de 1909, p. 2; y "La Vanguardia" (Barcelona). Miércoles 4 de agosto de 1909. p. 2.

Ferrer Guardia y la Escuela Moderna en México

Anna Ribera Carbó

Era 1912 cuando por primera vez se propuso formalmente el establecimiento de una Escuela Moderna en México. Un pequeño *Grupo Anarquista Luz*, de solamente ocho miembros, tomó dos resoluciones al momento de su fundación el 30 de junio: editar un periódico libertario llamado *Luz* y establecer una Escuela Racionalista siguiendo los principios de la que había fundado Francisco Ferrer en Barcelona al empezar el siglo. Los recursos para estos proyectos los aportó la Unión de Canteros Mexicanos que donó 300 pesos de su fondo de resistencia. Con ellos se alquiló un local y se preparó la instalación de la Escuela, que debía inaugurarse el 8 de septiembre como homenaje a Ferrer, quien había inaugurado la suya el mismo día en 1901.

Había ya local y pupitres pero, de los fundadores del Grupo Luz, solamente Juan Francisco Moncaleano tenía idea de lo que era, o debía ser una Escuela Racionalista. Procedente de Colombia, Moncaleano llegó a México como exiliado político donde publicó una serie de ensayos a propósito de Ferrer Guardia "hombre al que admiraba más que a nadie en el mundo". El folleto, en el que se explicaban los postulados generales de la Escuela, fue distribuido entre artesanos y obreros sindicalistas de la ciudad de México. Pero ni Moncaleano ni sus compañeros pudieron poner en marcha la Escuela ya que días antes fueron detenidos por la policía y el primero, expulsado del país como "extranjero indeseable".

Una vez libres, los integrantes mexicanos del Grupo decidieron fundar otro de mayores alcances. Se trató de la Casa del Obrero Mundial que se convirtió muy pronto en la mayor organización de carácter anarcosindicalista en la historia de México y fue la responsable de la difusión, a nivel nacional, tanto de la propuesta pedagógica de la Escuela Moderna como de la figura mártir de Francisco Ferrer Guardia. La tarea no fue sencilla, envuelto como estuvo el país a lo largo de casi toda la década en una revolución que era, en realidad, la suma de muchas revoluciones diferentes.

Ante las complicaciones para abrir una Escuela Racionalista, la Casa organizó entre tanto reuniones públicas los domingos, impartió clases para adultos con inscripción abierta todas las noches de la semana y abrió una pequeña biblioteca que contenía primordialmente literatura anarquista. Dió cursos de modelado, higiene personal, arquitectura, química, aritmética, física, inglés, español, música, composición literaria, oratoria e historia. Además, los miembros de Luz enseñaban "ideología" en unos cursos llamados "conferencias obreras para obreros", "unión instructiva"

para la mujer obrera, "ciencia, luz y verdad" e "igualdad, libertad y amor". Simultaneamente siguió difundiendo la figura heróica y mártir de Francisco Ferrer a quien rindió homenaje anualmente en el aniversario de su fusilamiento y a propósito de quien publicó numerosos articulos en sus periódicos: *El Sindicalista*, *Revolucion Social* y, sobre todo, *Ariete,* en el que había una columna titulada "Página pedagógica" dedicada casi íntegramente a difundir las propuestas del maestro de Alella.

Tras defender sus posturas apolíticas a lo largo de dos años y medio, la Casa acabó por vincularse al constitucionalismo, una de las facciones revolucionarias en pugna. Al margen de lo polémico de la decisión, que llevó a los trabajadores urbanos a enfrentar a los ejércitos campesinos de Emiliano Zapata y de Pancho Villa, el Pacto con el constitucionalismo permitió a los propagandistas de la Casa difundir las ideas sindicalistas y la propuesta ferreriana por muchos territorios de la vasta geografía mexicana. En medio año casi treinta casas del obrero se abrieron en distintas ciudades y estas difundieron, e intentaron poner en practica, la pedagogía racionalista.

La propia Casa del Obrero Mundial, tras el triunfo de la facción a la que se habia aliado pudo, ahora sí, abrir su escuela en la elegante sede que se habia asignado a la organización obrera: la Casa de los Azulejos, hasta entonces local del Jockey Club de la ciudad de Mexico. La inauguración del Ateneo Obrero y de la Escuela Racionalista tuvo lugar en la mañana del 13 de octubre de 1915. Por la noche se celebró una velada en el Teatro Arbeu en homenaje a Ferrer Guardia en el aniversario de su fusilamiento.

Jacinto Huitrón, fundador del Grupo Luz y de la Casa fue designado inspector y organizador de la Escuela Moderna. En sus memorias cuenta que los maestros de los seis grupos de pequeñuelos fueron los profesores Adolfo González, Manuel E. Velasco y Lorenzo Camacho Escamilla, así como las maestras Paula Osorio Avendaño, Reynalda González Parra y Genoveva Hidalgo. Los maestros y Huitrón se reunían los sábados para estudiar la manera de enseñar lo que debería hacerse la semana siguiente. Las bases pedagógicas de la Escuela fueron el estudio razonado de las ciencias naturales, (...) su enseñanza era coeducativa de ambos sexos y de las clases sociales; higiene y ahorro escolar; ni premios ni castigos; cantos, excursiones al país y a observar las industrias existentes; conferencias dominicales; y se incluyó el esperanto como idioma auxiliar de carácter internacional.

La situación de la Escuela era precaria, pero la Casa intentó convertirla, al margen de la labor sindicalista, en un centro cultural similar al que fue la Escuela Moderna de Barcelona. Los cursos para niños, las conferencias para adultos, la participación de distinguidos intelectuales, las visitas a industrias y talleres, las excursiones al campo, muestran la intención de quienes dirigían la Escuela Racionalista de seguir de cerca los pasos de Ferrer.

Pero la Revolucion Mexicana, por revolucionaria que fuera, aspiraba a construir un nuevo Estado. Los discursos antiautoritarios de la Casa pronto la enfrentaron con sus recientes aliados que no dudaron en desalojarla de su aristocrática sede. A principios de febrero de 1916 el general Pablo Gonzalez, siguiendo las órdenes de Venustiano Carranza, irrumpió en su local. Rosendo Salazar dejó el testimono de la manera en que los soldados entraron en los salones, aulas, biblioteca y redacción de *Ariete* de la Casa del Obrero Mundial no teniendo consideración de nada ni de nadie, aún tratándose de los niños y niñas de la Escuela Racionalista.

La Casa del Obrero Mundial no volvió a abrir sus puertas después de la represión de la que fue víctima tras declarar la huelga general en la ciudad de México en julio de 1916. Sin embargo su proyecto pedagógico sobrevivió. Durante las sesiones del Congreso Constituyente en 1917 el diputado Luis G. Monzón propuso que la escuela racional, "que destruye la mentira, el error y el absurdo", debería incluirse en la ley y no la educación laica, "la escuela de las condescendencias y las tolerancias inmorales". La propuesta de Monzón no prosperó, pero el proyecto de crear escuelas racionalistas siguió teniendo promotores. Tanto es así que en 1919 la Federación de Sindicatos del Distrito Federal conmemoró nuevamente el fusilamiento de Ferrer el 13 de octubre.

Los propagandistas de la Casa, sobre todo en los tiempos de su participación en los Batallones Rojos a favor del constitucionalismo, habían divulgado, junto con las ideas de organización sindicalista de los trabajadores, los principios de la escuela racionalista y, sobre todo, la figura de Ferrer Guardia. Dicha difusión tuvo especial impacto en Yucatán y en Tabasco en donde, en el transcurso de la década siguiente amplias redes de escuelas racionalistas fueron promovidas por gobernadores radicales como Felipe Carrillo Puerto y Tomás Garrido Canabal.

Pero la creciente centralización política de los años veinte se manifestó no sólo en el fin de las gubernaturas radicales en diversos estados de la República Mexicana, sino en la cancelación de un proyecto escolar que cuestionaba el papel del Estado y su educación uniformadora. Sin embargo sorprende que casi todos los planteamientos de la Escuela Moderna alcanzaron en México rango constitucional con la instauración de la Educación Socialista en 1934. La excepción fue la crítica a la autoridad eliminada frente a una postura nacionalista y estatizante. Como dice Martínez Assad en su libro *Los Lunes Rojos*, "ninguna alternativa educativa volvería a tener tal fuerza y a estar tan próxima a alcanzar una dimensión nacional. Sin embargo, las características de la centralización política del país y el reducido alcance de las propuestas que no emanan del Estado, confinaron a la Escuela Racionalista a construir sólo un capítulo más de la historia del sistema educativo nacional"

De l'*Escola Moderna* als avenços psicopedagògics actuals

Lluís Maruny i Curto

Seguirem atentament els treballs que estudien l'infant,
i ens afanyarem a cercar els mitjans per aplicar llurs experiències
a l'educació que volem fundar,
en el sentit d'un alliberament més complet de l'individu.
Francesc Ferrer Guàrdia, *L'Escola Moderna*[1].

L'ensenyament racionalista ha de situar el nen
en la via àmplia i directa de la investigació personal.
Frase de Ferrer Guàrdia, gravada al monument de Brussel·les.

L'Escola Moderna en el context de la innovació educativa

La proposta innovadora que en Ferrer Guàrdia i l'Escola Moderna va desenvolupar en el món educatiu europeu i llatinoamericà, ha tingut tota mena de detractors des de posicions conservadores, interessats a menystenir la importància de les aportacions de Ferrer Guàrdia a la innovació educativa. Cal recordar que l'Escola Moderna, com el seu precedent immediat, a Espanya i, especialment a Catalunya, l'Escola Laica[2], van néixer en un marc d'una forta confrontació ideològica. L'escola era en aquells anys un patrimoni gairebé exclusiu de l'església catòlica, orientada a adoctrinar els alumnes no solament en el catecisme memoritzat, sinó en la submissió a l'autoritat, tant era la religiosa com la civil, la del pare o la del mestre, perquè totes elles es justificaven pel designi diví.

La importància donada a l'educació tenia una llarga trajectòria, vinculada a les idees il·lustrades de la revolució francesa: laïcisme, republicanisme, drets individuals i socials, federalisme... qüestions encara vigents, ara mateix, a la pròpia Europa. Aquest esperit il·lustrat, a través del lliure pensament i la maçoneria, creix en paral·lel als nous corrents socials nascuts a l'empara de la industrialització i dels teòrics del nou moviment obrer. A Catalunya, d'aquest pensament comú lliurepensador, en sorgirien dues grans corrents de pensament social: l'anarquisme i el nacionalisme republicà.

Ferrer Guàrdia era educador, maçó, anarquista i s'expressava en castellà. Tantes coses polèmiques, que les seves idees estrictament educatives, resten massa sovint en segon terme[3].

És clar que en Ferrer Guàrdia, no va ser un gran teòric de l'educació. En termes actuals, diríem que va ser, a més d'educador, un gran promotor cultural, amb una clara concepció de l'educació com a dret humà universal. I que va contribuir molt, amb la seva impremta, a l'extraordinària dimensió sociocultural de la cultura anarquista[4]. Però, específicament, va desenvolupar un moviment pedagògic pioner, tant a Catalunya, com a la resta d'Espanya, Europa i Llatinoamèrica, que va contribuir de forma important a la renovació pedagògica. I, en aquest sentit, les seves inquietuds i idees, difoses pels seus amics i deixebles, van iniciar a Catalunya l'empenta renovadora de l'ensenyament que duria a la renovació escolar de la Mancomunitat de Catalunya, després a la política educativa del CENU[5], a l'època republicana, i que es va interrompre durant el franquisme, per ser recuperada novament a la Transició.

Ferrer Guàrdia també era un home culte, que estava al corrent de les idees més renovadores que sorgien a Europa i Amèrica, basades en un major protagonisme dels alumnes, en la recerca sobre l'especificitat de la infància, la importància de l'activitat i la iniciativa dels alumnes, de considerar la seva opinió, els seus interessos i el pensament propi dels alumnes. De posar l'alumne com a subjecte actiu de l'educació i no simplement com a receptor passiu. Un corrent de pensament que donaria peu a l'Escola Nova, a les escoles actives... i també a les aplicacions constructivistes basades en l'especificitat del pensament infantil, és a dir, a la renovació més actual i urgent: reconèixer el pensament infantil per desenvolupar-hi el pensament humà i la cultura social.

A banda de la controvèrsia ideològica, de la voluntat de fer de l'escola una eina de canvi i de progrés social, quins eren els fonaments psicopedagògics de Ferrer Guàrdia, què aportaven a la pedagogia i com podem valorar-los des dels coneixements actuals?

L'Escola Laica havia obert una porta a la crítica de l'educació tradicional, i això la va fer pionera de la renovació educativa a Espanya: va ser l'antecedent immediat de la *Institución Libre de Enseñanza*. Però Ferrer Guàrdia va aportar no solament idees crítiques contra el sistema anterior a la Il·lustració, sinó també una *escola nova*, una concepció diferent i democràtica de la relació educador – alumne. Aquest és el seu mèrit principal i el que va tenir continuïtat al canvi pedagògic del segle XX.

L'Escola Moderna apareix en el marc d'un debat internacional per a la renovació de l'ensenyament, molt viu a Europa al llarg del s. XIX i serà de les primeres experiències innovadores, que sorgeixen al primer quart del segle XX, arreu d'Europa.

Just abans de l'Escola Moderna, el nord-americà John Dewey havia insistit en la necessitat de partir de les experiències del nen, per tal de plantejar i formular problemes reals per resoldre a base d'analitzar les dades, formular hipòtesis i contrastar-les amb la realitat. Això seria la idea base dels moviments *d'escola activa*. No ensenyar receptes i solucions, sinó estimular pensament i reflexió a partir de les experiències i interessos dels alumnes.

Primer va ser l'experiència de coeducació –insòlita a l'època– duta a terme per Paul Robin, entre 1880 i 1894, a l'orfenat de Cempuis[6]. Ferrer Guàrdia va conèixer aquesta experiència arran de la seva estada voluntària a Paris (1885-1889). Robin introduïa la coeducació, una actitud favorable al feminisme –va crear el primer dispensari d'anticonceptius–, però també l'educació antiautoritària, sense càstigs ni premis, i integral: intel·lectual i manual.

Darrera Robin, l'Escola Moderna (1901) va tenir una forta repercussió arreu d'Europa i a Llatinoamèrica. Va ser seguida de les experiències de Jean-Ovide Decroly (1907, *L'Ermitage*) que va tenir relació escrita amb Ferrer Guàrdia, i per Maria Montessori (1907, *Casa dei Bambini*), per Makarenko (1920, *Colònia de Treball Gorki*) i per Freinet (1924, *Escola Popular Moderna*). Totes elles fonamenten la renovació psicopedagògica del segle XX. I totes van lligades a l'interès pel nen com a entitat pròpia, a la seva salut i desenvolupament, a una educació basada en l'aprenentatge actiu, físicament i pel que fa al desenvolupament cognitiu i emocional, és a dir, a la psicopedagogia.

Ovide Decroly, per exemple, havia escrit uns *Études de Psicogenèse* i *La Psychologie de l'enfant*, totes dues publicacions, pòstumes, de l'any 1948. Maria Montessori havia treballat d'ajudant a la Clínica Psiquiàtrica de la Universitat de Roma i a la Clínica Ortofrènica, per a deficients intel·lectuals, just abans d'obrir la *Casa dei Bambini*, i al 1953 va publicar *La ment absorbent de l'infant*. Seran personatges claus en el moviment de l'Escola Nova i exemples de la connexió profunda entre pedagogia moderna i psicologia de l'infant.

Aquesta línia de reflexió i recerca partint de l'autonomia dels infants, continua fins a Piaget –que funda el 1955 el *Centre Internacional d'Epistemologia Genètica,* a Ginebra– amb les seves descobertes sobre el pensament infantil com una realitat específica, diferenciada del pensament adult, i de la qual cal partir per anar construint estructures de pensament amb capacitat per a millorar la comprensió de la realitat per part dels alumnes.

La inclusió de Ferrer Guàrdia en aquesta tradició ha estat àmpliament reconeguda... a l'estranger. Gaston Mialaret[7] senyala la importància que tindrà en el naixement d'una pedagogia moder-

na *la feliç convergència d'homes arribats de tots els horitzons socials i professionals, d'idees agafades de diverses àrees del coneixement... Si els ensenyants que teoritzen encara són rars* [entre 1815 i 1945] *els teòrics –sovint marginats– que es faran professionals* [de l'educació] *són més nombrosos. Així es combinen les reflexions dels filòsofs, dels polítics (aviat dels sociòlegs), sobre les finalitat educatives i les observacions (i de seguida experiments) dels psicòlegs i dels metges. (...) Tanmateix, després d'haver estat uns clandestins, si no condemnats, alguns faran escola com Ferrer, Makarenko o Freinet.*[8]

L'Escola Moderna, segunda clase preparatoria

Idees pedagògiques de l'Escola Moderna

En la línia de Robin, L'Escola Moderna aplica nítidament la igualtat i la coeducació de sexes: *La dona no ha d'estar reclosa a la llar. El seu radi d'acció ha de dilatar-se més enllà de les parets de casa seva i hauria d'arribar on arriba i acaba la societat... Els coneixements* (de la dona) *haurien de ser, en quantitat i qualitat, els mateixos que a l'home se li proporcionen* (pàg. 33).

També es refereix a la *coeducació de classes socials*, defugint les escoles per a fills de treballadors, com una forma millor d'enfrontar-se i comprendre la realitat de la divisió i les diferències socials. De fet, els pares pagaven l'Escola Moderna en proporció als seus ingressos.

L'altre tema central és *l'educació integral*, entesa com el desenvolupament conjunt dels aspectes intel·lectual, físic, ètic, estètic i emocional.

Plantejà la vinculació entre estudi i activitat de l'alumne: l'aprenentatge –significatiu en diríem ara- es fa a partir l'activitat física i mental i del propi alumne. L'objectiu de l'educació és ensenyar a pensar i a tenir criteris propis fonamentats. El segon lema de l'escola diu: *No hi ha veritats; ajudem els infants a trobar les seves veritats*. O també, *L'Objecte del nostre ensenyament és que el cervell de l'alumne ha de ser l'instrument de la seva voluntat*, dit d'altra manera, cal ensenyar a pensar en comptes d'ensenyar el que cal pensar. A *L'Escola Moderna* (pàg. 126-127), ho expressa així de clar: *La instrucció, per ella mateixa, no té cap utilitat per al nen. No comprèn per què l'ensenyem a llegir, escriure i li omplim el cap de física, geografia o d'història... El nen té una necessitat atàvica de treball... organitzeu la feina al seu voltant, manteniu en el nen la disciplina lògica i legítima i s'arribarà fàcilment a una educació completa, fàcil i saludable. Només cal haver viscut una mica la vida del nen per saber que un desig irresistible l'empeny al treball. (...) El Joc no és sinó una altra forma de treballar.*

Igualment, Ferrer hi afegeix que la seva proposta és la de donar als alumnes *vitalitat cerebral pròpia*. L'Escola aspira a que els alumnes arribin a ser *persones instruïdes, verídiques, justes i lliures de qualsevol prejudici* i, per aconseguir-ho, l'Escola *excitarà, desenvoluparà i dirigirà les aptituds pròpies de cada alumne.* Aquests podrien ser perfectament principis del constructivisme psicopedagògic desenvolupat a partir de les recerques i aportacions de Piaget.

Hereu de la notable influència de l'Escola Moderna a Brasil, Paulo Freire expressarà així aquesta mateixa idea: *ensenyar exigeix respectar els sabers dels alumnes*.

La idea de l'educació *completa, fàcil i saludable*, inclou també una gran preocupació per les qüestions d'higiene i salut. Sortides pedagògiques, contacte amb l'aire lliure i la natura, importància del joc actiu i l'esport, controls mèdics, etc.

Arran del primer Judici a Ferrer Guàrdia –acusat de complicitat en un atemptat contra el rei– va a París i Brussel·les on funda la *Lliga Internacional per a l'Educació Racional*, que es defineix pels següents Principis, on subratllem el més significatiu en el sentit d'aquest article:

1r. L'educació de la infància ha d'estar fonamentada sobre una base científica i racional; i, en conseqüència, cal separar-la de qualsevol noció mística o sobrenatural.

2n. La instrucció és una part d'aquesta educació. La instrucció ha d'anar acompanyada de la formació de la intel·ligència, del desenvolupament del caràcter, de la cultura de la voluntat, de la preparació d'un ésser moral i físic equilibrat, amb les seves facultats associades i elevades al màxim de les seves potencialitats.

3r. L'educació moral, molt més pràctica que teòrica, ha de derivar sobre tot de l'exemple i recolzar-se en la gran llei natural de la solidaritat.

4t. Cal, especialment en l'educació de la primera infància, que els programes i els mètodes s'adaptin el millor possible a la psicologia del nen, cosa que gairebé no passa enlloc, ni a l'ensenyament públic, ni al privat.

La *Lliga* comptava entre els seus òrgans, a més de *L'Escola Moderna*, de Barcelona, *L'École Renouvée*, a París i *La Scuola Nova*, a Roma i és un antecedent reconegut de la *Lliga Internacional per a l'Escola Nova*.

La Universitat de Barcelona va donar un ampli suport a les idees i experiències educatives de Ferrer Guàrdia: hi destaca la figura de Andrés Martínez Vargas, Professor de la Facultat de Medicina que fou el primer Catedràtic de Pediatria de la Universitat de Barcelona (1887) i que va donar suport actiu a l'escola, en intervencions pràctiques i en conferències o escrits. També el catedràtic de Ciències Naturals, Odon de Buen[9], era un col·laborador habitual dels Butlletins de l'Escola Moderna. Més enllà, Pío Baroja i Ramon y Cajal van donar-li suport; Pérez Galdós va presidir un banquet d'homenatge a Ferrer i Guàrdia, etc.

Marta Mata menciona com en Pere Vergés, director de l'escola del Mar, ex-alumne de l'Escola Moderna, en recordava *el respecte amb que era tractat, l'alegria, el treball directe en les visites al camp i a la ciutat...*; també en subratlla les relacions evidents entre Ferrer i Guàrdia i Freinet, que crea la seva pròpia escola, el 1908, amb un manifest amb molts paral·lelismes amb el de l'Escola Racional de Ferrer Guàrdia[10]. Puig i Elies, deixeble de Ferrer i Guàrdia, va ser president efectiu del Consell de l'Escola Nova Unificada (CENU) durant la guerra, i va assegurar el contacte amb Freinet, per fer-lo venir a l'escola d'estiu de 1933 a BCN.

De Ferrer Guàrdia... al constructivisme i l'ensenyament del llenguatge escrit

El respecte a l'autonomia i al desenvolupament de les capacitats de pensament del nen, és el gran senyal d'identificació de l'Escola

Moderna. Ja al primer butlletí (1901), manifesta la seva convicció que *traurem cervells vius capaços de reaccionar, que les intel·ligències dels nostres alumnes, quan s'emancipin de la racional tutela del nostre centre, continuaran enemigues dels prejudicis, seran intel·ligències substantives, amb capacitat per formar-se conviccions raonades, pròpies, seves, respecte a tot allò que sigui objecte de pensament*[11].

Però encara, com és natural, desconeixia part de la potencialitat del pensament infantil: *Això no vol dir que abandonem el nen, als inicis de la seva educació, a formar-se els conceptes pel seu propi compte... El procediment socràtic és erroni si s'aplica al peu de la lletra. La pròpia constitució de la ment, en començar el seu desenvolupament, demana que l'educació hagi de ser receptiva.* Tanmateix, ens sorprendrà, en parlar de tipologies d'alumnes –indiferents, impulsius, reflexius i sensibles– afirmant que els alumnes reflexius *no requereixen recomanacions especials, perquè són nens que s'eduquen per ells mateixos... convé donar suport als seus esforços personals i dirigir les seves pròpies investigacions, considerant especialment de no fer res que els faci perdre llur originalitat* (pàg.7).

El segon curs de l'Escola Moderna, la revista explica la forma de treballar al Curs Mitjà[12]: *als alumnes se'ls anima a treballar per ells mateixos, per mitjà de lectures i d'experiments de tota mena, no intervenint el mestre si no és per guiar-los, sense ensenyar-los res directament (...) els seus elements d'estudi els trauran de la Biblioteca i de les col·leccions de materials que tenen a la seva disposició.* Les "col·leccions" eren reculls de materials recollits pels propis alumnes, herbaris, minerals... I encara insisteix en la mateixa idea: *El joc és indispensable per al nen... Cal deixar els nens que allà on siguin, manifestin sincerament els seus interessos*[13]

La importància que Ferrer Guàrdia dóna al desenvolupament del pensament infantil, com hem vist al Manifest de la Lliga Internacional per a l'Educació Racional, la trobarem a totes les experiències d'innovació, en paral·lel al desenvolupament de la psicologia infantil més enllà de les descripcions conductuals. Un estudi de la formació del pensament infantil, la psicogènesi, que culminarà amb Piaget.

Del treball piagetià, l'estudi de la lògica i el pensament infantils, n'han derivat múltiples línies de recerca psicopedagògica per tal d'establir els trets fonamentals del pensament infantil en les distintes àrees del saber. Ja sigui en matemàtiques, on el grup de l'IMIPAE de l'Ajuntament de Barcelona ha fet aportacions rellevants, ja sigui en altres àrees específiques que estan desenvolupant el constructivisme com a teoria psicopedagògica: llenguatge, ciències naturals, socials, etc.

Per la nostra banda, vam tenir el privilegi d'aprendre de l'Anna Teberosky, psicòloga arribada a Barcelona des d'Argentina, a reconèixer i valorar les idees infantils sobre les que es va operant la construcció de l'escriptura. El resultat d'aquesta trobada i del treball conjunt posterior, amb un ampli grup de mestres i de professionals dels equips psicopedagògics de les comarques de Girona, va donar peu a una proposta d'ensenyament de l'escriptura[14] basada en el reconeixement i diàleg a partir del pensament dels alumnes. També vam aprendre d'Isabel Solé i altres investigadors, com desenvolupar estratègies de comprensió de la lectura i identificar la lògica dels "errors" infantils a partir de la lògica del seu pensament i de les seves hipòtesis a l'hora d'enfrontar-se a un text.

Vam aprendre a reconèixer i comprendre les successives teories infantils sobre què és l'escriptura, per a què serveix i com es fa. La identificació inicial amb el dibuix (com als jeroglífics); el pas a l'escriptura de les síl·labes amb un sol signe, la progressiva adició de les consonants, la construcció progressiva de l'ortografia, de la sintaxi, de les formes textuals pròpies de la literatura: la informació, l'exposició... La necessitat de proposar tasques significatives per als alumnes pel que fa a les funció i usos socials del llenguatge (enumerar, informar, narrar, exposar i prescriure), partint sempre que es pot de la iniciativa dels alumnes... Tots aquests criteris han esbandit les tradicionals polèmiques sobre els mètodes d'ensenyament de l'escriptura: global, sil·làbic, fonètic... Però això no vol dir que la forma actual d'ensenyar sigui fidel als principis constructivistes... ni de lluny, però aquest és un altre tema.

Per això és just que reconeguem a F. Ferrer i Guàrdia, el seu caràcter precursor, també en la comprensió del mecanisme fonamental de l'aprenentatge: el pensament, autònom i específic, dels infants. A la segona edició de la seva *Cartilla Filológica Española*[15], Ferrer i Guàrdia avaluava els resultats obtinguts en l'aprenentatge de l'escriptura i de la lectura: *... tal como havíem previst, els nens aprenen a parlar, a saber i a pensar al mateix temps.* I precursor, també, en la proposta d'escriptura, per part de l'alumne, de textos vivencials, relats de sortides i experiències personals; la importància donada a la correspondència escolar[16] o el seu missatge permanent sobre el respecte a la intel·ligència i la llibertat del nen.

Ara recordem el centenari de la mort de Ferrer Guàrdia. Les idees de Ferrer i Guàrdia segueixen fructificant i creixent. I, tanmateix, com és de difícil –encara ara– lluitar contra el conformisme, les rutines, l'adultocentrisme, o l'autoritarisme a l'escola, com volia Ferrer. Ara tenim molts mestres d'excel·lent formació, però encara estem lluny del somni socràtic, i ferrerià, del diàleg sincer i constant amb els alumnes, de valorar el seu pensament i esforçar-nos a comprendre'l, amb la humilitat i l'interès que porten a la saviesa.

Notes

1. Totes les cites de *L'Escola Moderna*, estan tretes i traduïdes al català, a partir de l'edició: Ferrer Guàrdia, F.: *La Escuela Moderna*, Editorial Solidaridad, Imprenta Garca, Montevideo, 1960. Exemplar consultat a la Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia, Avinyó, 44, Barcelona.
2. Impulsada per un personatge controvertit, com va ser en Bartomeu Gavarró i Borràs, considerat el precedent immediat de la *Institución Libre de Enseñanza.* Per a més informació, veure Maruny: *Innovació educativa a la Bisbal d'Empordà: L'Escola Laica (1886-87) i l'Escola Moderna (1903-1909).* Estudis del Baix Empordà, Institut d'Estudis del Baix Empordà, nº 26, pp 149-170 (2007)
3. A l'homenatge que l'Ajuntament de Barcelona va dedicar a Ferrer Guàrdia, al Saló de Cent, el 13 d'octubre de 1989, Marta Mata s'esforçà a subratllar el ressò de l'Escola Moderna en els moviments de renovació educativa a Catalunya, però recorda l'animadversió de molts mestres i cita, a Alexandre Galí: *és difícil atribuir-li* (a Ferrer Guàrdia) *cap mena de valor cultural (...) perquè no podria lligar-se al moviment català de cultura.* Text de les intervencions editat al programa de l'acte, *Ferrer Guàrdia. Homenatge al Saló de Cent*. Ed. Ajuntament de Barcelona, 1990.
4. Veure, en aquest sentit: Ferran Aisa, *La Cultura Anarquista a Catalunya.* Edicions de 1984, Barcelona, 2006.
5. CENU: Consell de l'Escola Nova Unificada.
6. A uns 30 km. d'Amiens, al nord de París.
7. Mialaret va presidir el GFEN – *Group Français d'Éducation Nouvelle* – entre 1962 i 1969: succeí en aquest càrrec a Henri Wallon.
8. Mialaret, Gaston: *Histoire Mondiale de L'Éducation*. Ed. P.U.F., París, 1981, vol. 3 (de 1815 a 1945), pàg. 11-12. La referència final es refereix a les idees anarquistes de Ferrer, l'arrel soviètica del treball de Makarenko i la militància comunista de Freinet. Aquest darrer, però, els darrers anys de la seva vida, s'adherí al pensament cristià de Teilhard de Chardin.
9. Odón de Buen (Zuera 1863 - Mèxic 1945), era Catedràtic de CCNN a la Universitat de Barcelona. Naturalista i Oceanògraf. Va fundar el *Laboratori de Biologia Marina de les Balears* (Mallorca) i l' *Instituto Español de Oceanografía.* Va ser expulsat de la Universitat a causa de les seves idees evolucionistes i socialment avançades.
10. Intervenció de Marta Mata a l'acte d'homenatge de l'Ajuntament de Barcelona, ja citat.
11. *Boletín de La Escuela Moderna*, nº 1, Barcelona, 30 d'octubre de 1901.
12. *Boletín*, nº 5, 31 de març de 1902. L'escola es dividia en tres graus o nivells, amb independència de l'edat dels alumnes.
13. *Boletín,* any II, nº 1: 31 d'octubre 1902.
14. Maruny, L.; Ministral, I. i Miralles, M.: *Escribir y leer: Materiales Curriculares para la enseñanza y el aprendizaje del lenguaje escrito de tres a ocho años*. MEC, Edelvives (1997).
15. *Cartilla Filológica Española. Primer libro de lectura.* Publicaciones de la Escuela Moderna, calle de Bailén, nº 56, Barcelona, 1903.
16. *Correspondencia escolar*. Publicaciones de la Escuela Moderna, calle de Bailén, nº 56. Barcelona, 1905.

ELS ENEMICS DE FERRER I GUÀRDIA

Un segle d'atacs i d'estigmatització

Aquest any 2009 recordem el centenari de l'afusellament de pedagog Ferrer i Guàrdia a Montjuïc. En aquest article farem un repàs breu dels seus enemics: els que varen fer campanya contra ell per liquidar-lo fins aconseguir-ho, pensant en la dita popular "mort el gos mort la ràbia", i els que han estat fent campanya per tal de liquidar la seva obra i desprestigiar al gran pedagog.

Els que varen fer campanya per a liquidar-lo, tenen a veure amb els responsables principals del crim d'estat: Alfons XIII, el govern Maura, la Lliga de Prat de la Riba amb el seu diari "La Veu de Catalunya", els militars al servei de la dictadura monàrquica, l'església amb sermons, articles, encícliques, que ja anaven senyalant a Ferrer com enemic a liquidar, com ho mostra una diatriba d'un diari jesuïta: "L'Escola Moderna és una caverna d'ateisme. Es un sistema educatiu sense Déu, adscrit als corrents lliure pensadors. Es el punt de partida de publicacions immorals i de llibres fastigosos, de reunions blasfemes, d'espectacles irreligiosos i de discussions atees. Tals crims seguiran produint-se mentre es permeti la llibertat de premsa, d'educació, d'idees, que produeix tals monstres antisocials". Per què les forces conservadores no obliden a Ferrer i Guàrdia un segle desprès? Per què segueixen atacant la seva obra pedagògica? Per què silencien les massacres de l'Estat en la Setmana Tràgica, fent-ne a Ferrer el cap de turc?

Els molesta

La meva hipòtesi és la següent: Volen acabar amb l'esperit de la seva obra emancipadora, que és encara vigent i actual: Treure el poble de la ignorància; formar-lo contra els dogmes i contra les creences en idees inculcades; dotar-lo d'un raonament autònom i crític, a partir de preguntes, dubtes, basat en la raó i la ciència. La finalitat és la millora de la societat, la revolució, a partir de la presa de consciència.

Ferrer va fundar l'Escola Moderna, una escola de classe, una escola pel poble, per la classe treballadora, una excepció en un país on l'ensenyament era dominat completament per capellans, i conservadors i en un molt petit percentatge per una burgesia lliberal, o bé nacionalista. Els molesta que sigui el símbol d'una altre manera d'ensenyar, símbol que es possible educar i emancipar al poble. Ferrer fou i és un símbol contra la ignorància, contra la deseducació que imposa la monarquia actual, com la d'ahir, i els poders que li donen suport.

Com han aconseguit reduir, ahir i avui, l'impacte de la vida i obra de Ferrer? Neguen la seva vàlua com a pedagog, el silencien i el redueixen a conspirador, subversiu, adinerat, negociant, home vividor, ric i mecenes de subversius i en un mite i màrtir anarquista, marginal.

D'un cantó, constatem que tan el silenci de l'Estat sobre l'obra pedagògica, com les continuades crítiques dels seus servidors a Ferrer, quan gosen parlant-ne, son tot un elogi a la seva obra:

Si el persegueixen i el silencien, senyals que el que diu és interessant. Si el van matar pel que escrivia i ensenyava, cal anar a mirar el que va fer. Però d'altre cantó, observem que totes les irracionals i desproporcionades estigmatitzacions actuals contra Ferrer i Guàrdia estan aconseguint el seu propòsit criminal: marginar i silenciar la seva obra. Quan constato en el seu centenari que amics professors no coneixen a Ferrer i Guàrdia, i que la figura d'en Ferrer quasi bé sols interessa en ambients llibertaris, i que alguns d'ells l'etiqueten de conspirador, mestre d'anarquistes, etc., em dic que els poders estan aconseguint tergiversar i per tant silenciar al personatge.

Don Juan de la Cierva

Qui són els enemics de Ferrer i Guàrdia?

Els enemics, com ell mateix ens explica, són els reaccionaris de tot el mon, començant pels instal·lats a Catalunya. Són els que volen mantenir en la ignorància a les poblacions. Aquests reaccionaris avui són encara més rics i poderosos, amb un munt d'intellectuals ben pagats al seu servei. Són els amos dels mitjans d'informació i propaganda. Distorsionen i contaminen la historia a la seva voluntat i interès.

Els reaccionaris s'han avançat en el centenari a desnaturalitzar l'obra pedagògica de Ferrer. Han desviat l'atenció al seu judici, condemna i execució. Insisteixen en les mentires que varen utilitzar els assassins per a afusellar-lo. L'han convertit en un cas judicial, en un error judicial, "El cas Ferrer" i l'han reduït a cap de turc condemnat com a capdavanter militar de la Setmana Tràgica. Així silencien. la seva obra pedagògica i l'Escola Moderna, una de les institucions escolars més interessants i revolucionaris del seu temps. Es com si els poders haguessin decidit que no convé parlar de pedagogia i educació i que cal centrar el debat en les qüestions judicials. Estant imposant els temes a debatre en el centenari. L'han reduït a fundador d'escoles anarquistes(!), adoctrinador d'anarquistes(!), i formador de conspiradors(!). L'han etiquetat d'anarquista i reduït a fracassat instigador de revoltes socials i atemptats contra el Rei Borbón. Barregen veritats i mentides, com anirem veient.

En Ferrer descriu als seus enemics dos any abans d'ésser assassinat per ells: "Mis enemigos, que lo son todos los reaccionarios del mundo, representados por los estacionarios y los regresivos de Barcelona en primer término y luego de toda España, se creyeron triunfantes con haberme incluido en un proceso con amenaza de muerte y de memoria infamada y con cerrar la Escuela Moderna; pero su triunfo no pasó de un episodio de la lucha emprendida por el racionalismo práctico contra la gran rémora atávica y tradicionalista. La torpe osadía con que llegaron a pedir contra mí la pena de muerte, desvanecida, menos por la rectitud del tribunal que por mi resplandeciente inocencia, me atrajo la simpatía de todos los liberales, mejor dicho, de todos los verdaderos progresistas del mundo, y fijó su atención sobre la significación y el ideal de la Escuela Moderna"

*1. Ferrer i Guàrdia. Escuela Moderna. Capítulo XVII. Clausura de la Escuela Moder*na, pàg. 208.

Context teòric:
Utilitzarem dues màximes, citades per Noam Chomsky a Mèxic, ara fa uns mesos, per emmarcar teòricament la nostre exposició sobre aquests 100 anys d'atacs i persecucions al pedagog Ferrer; La primera, la màxima de Tucídines ens serveix per explicar les relacions entre els poders i els pobres, els sense-poder: "Els forts fan el que volen, i els febles pateixen com és menester".
En Chomsky explicà que aquesta màxima té un important corollari: "Tot Estat poderós descansa en especialistes en apologètica. La seva tasca és mostrar que el que fan els forts és noble i just i el que pateixen els febles és culpa seva. A l'Occident contemporani a aquests especialistes se'ls anomena intel·lectuals i, amb excepcions marginals, compleixen la seva tasca assignada amb habilitat i sentiments de superioritat moral, malgrat el absurd de les seves legats. La seva pràctica es remunta als orígens de la història de la que tenim registre".

La segona màxima és d'Adam Smith: "Smith observava que els principals arquitectes de polítiques públiques a Anglaterra eren els comerciants i els fabricants, els que asseguraven que els seus interessos fossin ben servits per aquestes polítiques, per costós que fos l'efecte en altres —inclòs el poble d'Anglaterra— i malgrat la severitat que tinguessin per als qui pateixen la salvatge injustícia dels europeus en altres parts".
Ferrer ja observava que les polítiques educatives, per lliberals que fossin, serveixen per augmentar el control del Govern, reforçar l'autoritat de l'estat al inculcar idees de submissió, fe religiosa i patriotisme. I sobretot afirmava que als rics, fabricants i comerciants, els interessava mantenir el poble en la ignorància.

Llista dels enemics i estigmatitzadors de l'obra i vida de Ferrer i Guàrdia. Es tracta d'una llista per ordre cronològic, dels estigmatizadors i desinformadors.
Culpabilitzen a Ferrer i Guàrdia de la Setmana Tràgica, que fou una massacre contra civils que es manifestaven contra la guerra al Marroc, una massacre realitzada sense preavís per part de l'exercit espanyol, amb l'agreujant de la utilització de canons contra manifestants i un exèrcit arribat de fora Catalunya.

Exposicions:
2009, octubre. Biblioteca de Catalunya. "1909. Barcelona Convulsa. La Setmana Tràgica en la memòria"
http://www.bnc.cat/expos/detall_desc.php?id=73&css=3
El programa està a Internet i cadascú pot constatar la recreació orweliana de l'historia de la Setmana Tràgica.
En la presentació, ja es culpa als manifestants en una especie de sofisma pervers, que no és nou, i trobem en la majoria d'intellectuals orgànics: "El descontent de la població es va transformar en vaga general, que va degenerar en la declaració de l'estat de guerra i l'enfrontament armat pels diferents barris de Barcelona. L'esclat de violència descontrolada va produir una impressionant cremadissa de convents i cases religioses. El balanç final va ser de vuitanta edificis cremats i més d'un centenar de morts, la major part, civils". La culpa de la vaga.
Estava composta de 6 vitrines.

Vitrina 1. Els antecedents: dedicada quasi totalment a Ferrer i Guàrdia, excepte dues imatges dels dies dels fets a Gràcia.
Vitrina 2. Els fets. Iglésies cremades. Correspondència d'en Maragall parlant de Caldetes, de la tieta i passajades. Carta de Pijoan a Maragall i altres cartetes. (On és l'exèrcit espanyol assassinant a dones i nens?)
Vitrina 3. La repressió. Documents sobre el procés de Ferrer i Guàrdia. (Els assassinats de més de cent catalans no existeixen. Sols el procés injust contra Ferrer que no va participar a la Setmana Tràgica i que se'l culpa a ell. (La culpa és d'en Ferrer).
Vitrina 4. Reaccions a Catalunya. Dedicada a Maragall, la ciutat del perdó, on demana indult (censurada per Prat de la Riba, inèdita fins el 1932). L'església cremada de Joan Maragall. Foto de Joan Maragall. La glòria del martiri, de Torres i Bages, sobre els tres capellans morts, els únics dels més de 100 civils que tenen nom, historiats i ben contats i reconeguts. Dos cartes d'agraïment als poders de Madrid, amb inventaris adjunts per a reposició de biblioteques i col·legis cremats. (Sembla que sols existeixen les dretes a Catalunya).
Vitrina 5. Premsa catalana i campanya internacional. Torna a estar dedicada a Ferrer, la seva mort i el seus homenatges.
Vitrina 6. Selecció d'obres sobre la Setmana Tràgica a la BC: La majoria sobre Ferrer i Guàrdia. 8 llibres amb una visió semblant a la de l'exposició. Una selecció sectària, desinformadora, poc didàctica, sobretot si tenim en compte que en la Biblioteca hi han més de 100 llibres sobre Ferrer i Guàrdia i la Setmana Tràgica. Entre els 8 llibres hi ha el "Set dies de fúria" de'n Dalmau, que presentem seguidament.
En resum, Barcelona Convulsa és l'exposició d'una gran mentida d'estat, encara vigent; una exposició que encobreix els assassins de catalans, un segle desprès. El cartell de l'exposició, on hi surt la imatge d'en Ferrer, s'hauria de titular: "Ferrer, cap de turc i cortina de fum de la Setmana Tràgica, cent anys desprès".

Autors de llibres
2009, maig. Antoni Dalmau *Set dies de fúria. Barcelona i la Setmana Tràgica (juliol de 1909)*. Llicenciat en dret, polític, ex alcalde d'Igualada, ex regidor, ex parlamentari, ex president de la Diputació de Barcelona, etc. Un llibre ben escrit, que no aporta res de nou. Ens presenta la revolta i insurrecció popular de juliol 1909, coneguda com Setmana Tràgica, com set dies de fúria. De manera semblant, ja l'han presentat d'altres acòlits dels poders. Una divulgació de tòpics i mentides arxiconegudes: Set dies de fúria del poble (el culpable és sempre el poble); fúria dels d'obrers de Barcelona que va fer una vaga per protestar contra la guerra colonial al Marroc. Una vaga que va "degenerar", segons en Dalmau, en set dies de fúria, en una insurrecció incontrolada, que va provocar esclats de violència i enfrontaments amb la policia amb el resultat de 81 esglésies cremades i més d'un centenar de morts. Un títol coherent amb un contingut reaccionari, on es barregen veritats i mentides. Un títol ambigu ja que es presenta al mateix sac la violència dels de baix, que respectaven les vides, i els assassinats de l'exèrcit, que semblen ésser provocats per la declaració de la vaga, o per la "degeneració" de la vaga... El sil·logisme, de que foren els vaguistes incontrolats els que varen provocar l'estat d'excepció i les violències i morts de la Setmana Tràgica, el venen repetint com lloros la llarga llista d'historiadors. El llibre d'en Dalmau és una vulgarització didàctica de llocs comuns, tòpics i bajanades de la burgesia catalana i espanyola sobre la revolta i insurrecció a Barcelona, mal historiada i molt tergiversada. Un llibre oportunista, aprofitant el centenari. L'estat de guerra, el va provocar el capità general i la Cierva, al inici de la vaga, al mateix que les ordres de disparar. La part pitjor del llibre és el silenci de la sanguinària i criminal repressió de la monarquia borbònica contra el poble de Barcelona. Més de cent morts civils silenciats i els criminals segueixen en la impunitat i presidint noms de carrers i Institucions catalanes. Els manifestants, tants anys anònims, dones i nens principalment, són els que hem de recordar, i entre ells, en Ferrer i Guàrdia, que els representa. En Dalmau, cent anys desprès ni tan sols s'atreveix a denunciar al i responsable màxim de l'assassinat de més cent catalans: el rei Borbó, Alfons XIII, l'avi de l'actual rei Borbó i Borbó. Ni té la dignitat d'infor-

mar-nos que cents de mils de ciutadans sortiren en moltes ciutats d'Europa denunciant el crim de la monarquia borbònica contra Ferrer i cents de ciutadans assassinats o condemnats a morts amb crits de "monarquia assassina", horroritzats i fastiguejats de la medieval repressió, inquisitorial i militar contra ciutadans indefens. Tampoc en fa responsable al govern Maura com ho feien en l'època qualsevol persona civilitzada i progressista. Però aquest pseudo-historiador, com tots els que anem citant, no s'oblida d'enumerar i descriure cada una de les esglésies i de tots els col·legis religiosos socarrimats, amb noms, direccions, detalls i fotos. Tots aquests edificis foren restaurats en menys d'un any, com en Dalmau té el gest de confessar i notificar. I hem d'afegir que foren generosament millorats tots els edificis religiosos amb mobles i biblioteques que la burgesia va reclamar amb inventaris voluminosos, al temps que donaven les gracies al govern de Madrid per la repressió (sanguinària i criminal) que va permetre restablir l'ordre. I la memòria de dones i nens assassinats qui la restaura? Qui la recupera? Ni un nom dels manifestants assassinats, ni el noms dels seus assassins, coneguts. Sols insults als manifestants, que se'l culpa d'ésser víctimes de la vaga, o de la insurrecció, a la que varen participar, o sigui per culpa d'ells mateixos.

Seguint la màxima de Tucídines i Chomsky, Dalmau ens entreté amb la tràgica crema esglésies reparables i reperades, i no ens parla de les massacres d'humans, ocasionades per l'exèrcit, irreparables, "més d'un centenar de morts civils", segons el propi Dalmau. Tampoc ens parla sobre els incalculables centenars de ferits, ja que el poble no els portava als hospitals. Per tant, silenci sobre els morts i ferits causats per la salvatgeria de l'exèrcit espanyol, reclamat pels rics i poderosos de la ciutat, com de costum, quan els seus interessos es veuen en perill. Aquesta mateixa burgesia, amb en Cambó davant, anys més tard donava suport al dictador Franco. Però els cronistes oficials exculpen als poders i culpen als vaguistes, seguint la màxima de Tucídides, les encertades prediccions d'Orwell, i les observacions de Chomsky. La burgesia catalana molt ben representada per la Lliga, Prat de la Riba i Cambó, no sols va demanar al poble públicament de delatar als manifestants, una manera ignoble de culpar-los, sinó que va exigir venjança, i una repressió exemplar amb afusellaments dels manifestants per a que el poble escarmentés i no tornés a insurreccionar-se. Una manera criminal de culpar als manifestants. Els propis poders catalans varen demanar la permanència de més regiments de l'exèrcit espanyol a Catalunya per evitar noves revoltes que posaven en perill, no sols el govern i els interessos de la burgesia catalana, sinó també a la pròpia monarquia, argumentant que en qüestions d'Estat (ahir com avui), han d'anar junts.
En Dalmau, s'ha afegit al grup nombrós de periodistes, polítics, i intel·lectuals oficials, que es dediquen a difondre la historia tergiversada, escrita per la banda de conservadors i monàrquics, implicant a Ferrer en conspiracions i afirmant que Ferrer va participar d'alguna manera o altre en la Setmana Tràgica. Una falsificació històrica, com en les dictadures, explicada pels assassins.
No explica la causa dels morts civils de la Setmana Tràgica. Ens explica el context i les reaccions dels de baix "la culpa sempre es dels que es revolten" i ens exposa doctament l'anticlericalisme i l'antimilitarisme de l'època. Però silencia les causes de l'antimilitarisme, de l'anticlericalisme, i de la revolta contra el govern i la monarquia. Ens entreté amb antecedents de grans atemptats anarquistes, del terrorisme anarquista, de 11 petards que van esclatar durant la setmana santa, però s'oblida de la lluita de classes, del terrorisme dels Borbón, del terrorisme de la patronal, de l'explotació, de les polítiques dels fabricants i rics en el seu afany de lucre al Marroc, de la dictadura dels generals i militars, etc. És fàcil i ben pagat donar la culpa als de baix.

Don Antonio Maura

La causa de la massacre de més de 100 manifestants civils, el fet més tràgic de la Setmana Tràgica, fou en primer lloc, dels militars que varen disparar i dels que varen donar l'ordre de disparar. D'una lògica aclaparadora, fins i tot en Dalmau, malgrat la seva servitud patètica als poders, ho ha de poder comprendre. Sinó qualsevol Watson li ho pot explicar. Els morts civils no foren culpa de la fúria dels manifestants, ni de la fúria de les dones que manifestaven per primera vegada a Barcelona, ni dels obrers, ni dels nanos que varen anar cremar col·legis religiosos, ni d'en Ferrer, que no hi va participar, tot i que ens expliqui en la cronologia de manera malintencionada i esbiaixada que va estar el primer dia en Barcelona. Els autors de la massacre de manifestants tenen nom, i si bé, no està escrit cap nom dels soldats que varen disparar, si que coneixem els que varen manar disparar i els seus responsables màxims: Alfons Borbón, Maura, de la Cierva, el capità general de Catalunya i els generals de Barcelona, i tots els oficials que varen donar ordres de disparar per a reprimir una vaga legítima i general d'un sol dia. Fins i tot Ossorio, un governador de dretes, dinàstic, va dimitir el primer dia, al mig dia, perquè no volia firmar un estat de guerra, ni treure l'exèrcit contra el poble. Ossorio va trobar irracional decretar un estat de guerra, per una vaga general d'un sol dia, que va convertir-se en insurrecció degut a una violenta i criminal repressió, imposada per de La Cierva, ministre de Governació.
En el capítol de la repressió, enlloc de parlar-nos dels catalans massacrats per l'exèrcit vingut de fora, ens parla de la indignació dels rics, de la campanya de delació de la Lliga dels causants de la revolta i de les esglésies cremades. No parla de la criminal i inquisitorial repressió, sinó de la justificació de la repressió dels assassins. Ens entreté amb els responsables (sempre els culpables són els de baix) de la Revolta i amb en Ferrer, enlloc de parlar-nos dels assassins de manifestants de Barcelona.
En el capítol de les conseqüències, ens parla de la caiguda de Maura. La caiguda de Maura no és conseqüència directe de la

Setmana Tràgica sinó de la campanya internacional contra la monarquia assassina i contra el govern d'Espanya, contra l'afusellament de Ferrer, que representava a totes les víctimes, als empresonats, als condemnats a morts, i a tots els afusellats. En Dalmau ens presenta la campanya internacional contra la monarquia com "la campanya internacional a favor dels detinguts pels fets de juliol". Dalmau! En Ferrer i els cents de manifestants ja estaven enterrats! I sobretot es manifestava de ràbia contra la monarquia assassina, fet que sembla en Dalmau no s'atreveix a dir. Feia mesos que ja havien manifestat a favor dels detinguts. La caiguda Maura fou conseqüència de la campanya internacional de ciutadans fastiguejats del criminal comportament del Borbón i del seu govern. Maura fou la minúscula pèrdua dels conservadors, una concessió del rei per salvar la cara i seguir en el poder. Recordem la conseqüència i màxima de Tucídides. Després de les massacres dels que manen, sempre surten intel·lectuals explicant que la culpa és dels de baix, silenciant als veritables assassins.

Set dies de fúria és una recapitulació dulcificada d'acusacions contra Ferrer, les mateixes dels assassins de fa cent anys, i una enumeració d'esglésies cremades, amb les mateixes exageracions, que la pròpia premsa de dretes se'n reia, uns dies més tard (vinyeta al Cu-cut d'un turista que arribà a Barcelona i quedà sorprès al no veure la ciutat cremada).
Set dies de fúria és una versió divulgativa, ben escrita, de la història oficial sobre la Setmana Tràgica per a desinformar encara més als ciutadans. En Dalmau és mereixedor com a mínim d'un premi, d'entre els molts que es donen als obedients i submisos intel·lectuals que novel·len la historia al gust dels que manen. Una bona reescriptura de la historia.

2009, març. Francisco Bergasa, *¿Quién mató a Ferrer i Guàrdia?* Editor Aguilar.
Ex empleat d'ABC, Caja Madrid, i Radio Exterior de Espanya. Ara, altre cop periodista d'ABC. Bergasa malversa rius de tinta per escriure 650 inútils pàgines per concloure el que tothom sap, que fou un crim d'estat. S'oblida de citar a Alfonso de Borbón com el màxim responsable de l'assassinat de Ferrer, i als demés responsables de l'estat. S'ha passat 650 pàgines parlant-nos de conspiracions de cafè, reproduint totes les acusacions inventades que culpen a Ferrer dels atemptats anteriors al Borbón, i de la Setmana Tràgica. Refà de manera esbiaxada un treball d'investigació que el Congrés es va veure obligat a fer fa 100 anys i va concloure que Ferrer era innocent. Torna a publicar els informes policials, amb falses acusacions i falsos testimonis, i conclou que segurament en Ferrer va participar d'alguna manera o altre en les revoltes i atemptats que se l'acusa. O sigui, refà l'historia a la manera dels assassins de Ferrer. Ja en el segon paràgraf, ens descriu en Ferrer com "un empeñado activista, un permanente conspirador y un decidido enemigo del orden establecido". I l'implica de nou en els fets de la Setmana Tràgica, repetint els arguments dels militars que el van assassinar: La trayectoria conspirativa y el activismo revolucionario de Ferrer i Guardia no ofrecen en estos momentos duda alguna. Tanto las valoraciones que siguieron inmediatamente a la rebelión de julio como las aportaciones que la bibliografía posterior han añadido a su estudio coinciden en vincularle con no pocos de los movimientos desestabilizadores con que durante ese periodo se intentó reiteradamente atentar contra las instituciones del Estado. Jo em pregunto qui ha pagat a aquest individu per a desviar l'atenció del Ferrer i Guàrdia sobre qüestions judicials? Qui li ha fet l'encàrrec de repetir i contaminar l'opinió? Qui li ha donat tota la brossa d'informació policial que ha disposat? Bergasa és autor sols de dos llibres, l'últim anomenat "Sociología del café. El arte de perder tiempo". Un títol que el descriu a perfecció. Un especialista en una investigació inútil, irrellevant, però profitosa a una mentira d'estat. Un individu que segurament ni sap perque li han encarregat de refer la investigació que ja varen fer els congressistes, mil vegades millor i que fa un segle ja varen exculpar al Ferrer, com no podia ésser d'altre manera. Quant el varen pagar per a distreure al poble en el centenari de Ferrer i perdre el seu temps, emplenant 659 inútiles pàgines? Disponible el llibre per internet.
Podem concloure que no es parla dels desapareguts de la Setmana Tràgica, uns dos-cents anònims desapareguts, perquè "la història l'escriuen els assassins" (film argentí).

2009. Julian Granado. *Humanidad y polilla. Todas las caras de Ferrer Guàrdia*. Jove novel·lista d'Huelva. Gràcies a aquesta novel·la, presentada pel centenari, les cries conservadores aprenen que Ferrer i Guàrdia: fou un terrorista, que va participar i va estar embolicat en l'atemptat contra el rei Alfonso XIII, i en la Setmana Tràgica. Tornen a presentar la cara del Ferrer, descrita pels que el varen assassinar.

2006-2009. LEC (Llei Educació Catalana) presentada pel publicista Ernest Maragall, encarregada el 2006 pel batxiller José Montilla, feta per especialistes de l'OCDE, imposada globalment seguint directius neolliberals per Bilderberg, Banc Mundial, adaptada a Catalunya per CiU i PSC-PSOE, i aprovada contra la comunitat educativa per uns congressistes corruptes al Parlament de Catalunya. La LEC és el més gran insult i greuge a l'obra de Ferrer i Guàrdia. Sobretot quan l'ex funcionari d'Hisenda, Ernest Maragall, presentà la LEC, com un llei catalana que ha seguit i recollit els ensenyaments dels grans pedagogs catalans anteriors.
2008. Avilés Farré, Juan. *El nacimiento del terrorismo en Occidente. Anarquia, nihilismo y violencia revolucionaria*. 288 pàgines. Disponible en internet.

2006. Avilés Farré, J. *Francisco Ferrer i Guàrdia. Pedagogo, anarquista y mártir*. Disponible en internet, Google llibres.
Capdavanter de la campanya d'estigmatització terrorista de Ferrer i Guàrdia. Especialista en convertir en terroristes els enemics de l'Estat. Bones relacions i bones informacions amb els serveis secrets, informacions que utilitza hàbilment per desinformar.

2000. Jaume Barrull i Pellegri. *Diccionari biogràfic del moviment obrer als països catalans.* Firmat JBP. Catedràtic d'història. Repeteix la mateix brossa que Pere Gabriel, qui ja es va copiar bona par de la seva ressenya d'altres enciclopèdies. Cada un del escrivents de l'oligarquia catalana afegeix alguna novedosa brossa i deformació històrica.

1998. González Calleja, Eduardo. *La razón de la fuerza: orden público, subversión y violencia política en la España de la Restauración (1875-1917)*. Volum 34 de la Biblioteca de Historia/CSIC. Disponible en internet. Catedràtic de la Universidad Carlos III sobre terrorisme (eufemisme de les revoltes, insurreccions i contestacions del poble) i sobre la repressió (eufemisme per denominar les massacres de civils causades pel exèrcit "per pacificar poblacions i mantenir l'ordre i la pau"). A vegades a la repressió segueixen detencions, empresonaments, tortures i execucions per tal d'escarmentar a la població que manifesta o venjar accions de "terroristes". Explica com la brutalitat i la por dels súbdits permet governar amb tranquil·litat i assegurar el poder i els guanys dels amos del país. Exemple: la Setmana Tràgica.

1998, Moreno Luzón, Javier. *Romanones: caciquismo y política liberal.* Madrid, Alianza editorial.

1997. Cadena, Josep Maria. *Fets cabdals de la història de Catalunya*, pròleg Ainaud. Editorial Galaxia Gutenberg. Cercle de Lectors. "El pedagog va ser detingut, durant la Setmana Tràgica, quan anava al capdavant de revolucionaris entre Alella i Teià, i va ser la persona més indicada per abocar-hi a sobre totes les culpes. Jutjat i condemnat a mort, va ser executat el 13 d'octubre al castell de Monjuich". Pàg 95.
Acompanya el text dues fotos de Ferrer, empresonat, la fitxa policiaca de perfil i de front, amb el numero de presoner ben visible. Acaba de donar el caire terrorista a Ferrer la reproducció en la mateixa pàgina de l'atemptat de l'anarquista Sala contra el cardenal Casañas davant la catedral de Barcelona l'any 1905, que serveix per il·lustrar el text de la Setmana Tràgica i la implicació de Ferrer en ella.

1995. Enciclopèdia Espasa Calpe, de 75 volums. Madrid.
Paradoxalment Espasa Calpe dedica més espai i dona molta més informació sobre un català que la pròpia Gran Enciclopèdia Catalana. L'Espasa informa que Ferrer publicà el llibre *"Curs pratique d'espagnol"* a París. Així mateix, que al tornar es va graduar de mestre, que va fundar la lliga internacional per a l'educació racionalista de la infància, que va publicar les revistes, *L'école renové* a France, i *La scuola laica* a Itàlia. Ens informa que a Brussel·les a la universitat hi ha una estàtua en homenatge a l'ensenyament racionalista i lliure de Ferrer, i que els nazis la varen enderrocar quan van ocupar Bèlgica. I que amb la democràcia varen tornar-la a posar. L'Espasa, igual que la GEC, implica a Ferrer com a responsable de la Setmana Tràgica i critica als defensors de Ferrer, els seus amics anarquistes i maçons de fer propaganda sectària a l'estranger contra Espanya, contra la pàtria, quan la sentència fou legal, ja que es va aplicar el codi de Justícia Militar. Ofereix dues referències bibliogràfiques sobre Ferrer: *El proceso Ferrer y sus derivaciones (1910)*, introbable; *La Semana Trágica en Barcelona* d'Hernández Villaescusa, un religiós que criminalitza a Ferrer i Guàrdia. Un llibre sectari i fanàtic.

1989, octubre. Ainaud de Lasarte, Josep Maria. *Barcelona a Francesc Ferrer i Guàrdia*. Discurs com a regidor convergent de l'Ajuntament de Barcelona.
El polític convergent Josep Maria Ainaud va criticar en el primer homenatge de l'Ajuntament de Barcelona a l'obra i al personatge de Ferrer i Guàrdia, amb molt mala bava, amb xuleria, mentires, desqualificacions, dient que no tenia importància com a pedagog, que no tenia títol, que era sols un impulsor, un instructor, vantant-se que ha llegit la seva obra a diferencia molts admiradors que li donen suport, i de fet pels comentaris i critiques qualsevol pot veure que no llegit el llibre d'en Ferrer, o que no sap llegir. Ningú que hagi llegit el llibre, s'atreviria a mentir com Ainaud, dient que Ferrer i Guàrdia era pràcticament desconegut en el mon fins al seu afusellament. També critica amb falsedats un suposat "anticatalanisme de Ferrer", la profunda aversió a la llengua catalana, i vol demostrar amb una cita descontextualitzada de Ferrer i esbiaixada que no era contra el català sinó contra un fanàtic catalanista que l'intentà estafar-lo i que posà en perill l'existència mateixa del projecte d'escola moderna. Aquesta cita, fora context, l'han reproduïda en aquests mesos uns quants apologistes de la burgesia, que pobrets, no s'han dignat contrastar la cita d'Ainaud amb el text original de Ferrer. També, li critica que al moment d'ésser afusellat, li reprotxa d'haver dit en castellà a l'escamot espanyol: "Vosotros no sois los culpables. Viva la Escuela Moderna!" i no d'haver-ho dit en català. Gran pecat d'en Ferrer, segons el polític convergent Josep Maria Ainaud, per utilitzar la llengua per a comunicar-se, que és per el que serveix una llengua, amb un escamot espanyol. Ainaud, fill d'immigrant, que parlava castellà amb el seu pare, i en família, vol ésser més papista que el papa, i donar lliçons com a independentista, dient que en Ferrer s'havia de dirigir en català. Bajanades. Mentrestant el seu pare que dirigia l'escola d'elit "Escuela nueva Mont d'Or" adoptava l'idioma castellà i francès a la seva escola i fins bastants anys més tard a l'execució de Ferrer. S'ha d'ésser summament hipòcrita per a criticar a Ferrer com gran greuge a la llengua catalana el que estava imposant el seu pare, molt ben homenatjat pels burgesos catalans, com ell mateix. El seu pare, Manuel Ainaud, es formà, en l'Ateneu Obrer de Barcelona on estudiaven treballadors. Els mestres de l'ateneu no necessitaven titol. Manuel Ainaud va aprendre dibuix i desprès va ensenyar sense títol de mestre a l'Ateneu. També va ensenyar a l'escola Horaciana dirigida per Pau Vila, un altre treballador de Sabadell format per Ferrer, que va ser director d'una Escola Moderna i desprès de l'Horaciana amb el lema ferrerià "ensenyar gaudint" i seguint les pautes de Ferrer i amb llibres de text de l'editorial Ferrer. Cal dir que alguns professors formats per en Ferrer, i ben formats, varen ésser fitxats per escoles de la burgesia, d'altres varen canviar-se i reciclar-se al començar les persecucions oficials a l'Escola Moderna. En qualsevol cas, Pau Vila, Manuel Ainaud, bons pedagogs, foren obrers que gràcies al moviment popular d'ateneus i associacions obreres que tenien per objectiu formar i educar l'obrer per a la seva emancipació, passaren de treballadors a bons pedagogs de l'alta burgesia i casta dirigent. Josep Maria Ainaud acabà formant part de la burgesia catalana gracies al pare, que va dirigir una escola exclusiva per a futurs dirigents del país, i gràcies a casaments. Ainaud fill ara renega en menys que canta un gall de Ferrer, l'impulsor de les escoles per obrers, i pitjor, en un homenatge, tardà, i de mala gana de la part dels convergents de l'Ajuntament. Aquest senyor es va fer el graciós dient que es tractava d'una commemoració, no d'un homenatge, i que els acords de l'Ajuntament eren els acords. Explicà que Ferrer no es mereixia un homenatge, dient ximplerie es, com els mestres el que necessiten es que s'estudii la seva obra, que era el que volia. I aquí se torna a equivocar i mentir perquè el que volia en Ferrer, segons escriu ell mateix, era que els amics no s'ocupessin d'ell, sinó de formar i emancipar els nens, i un reconeixement, és un reconeixement a la necessitat de ben educar els nens. El reconeixement i memòria d'en Ferrer, contribueix a l'expansió i difusió de la seva obra. Com vol que s'estudii el que no es coneix i els polítics silencien i trepitgen? Ainaud deia que abans que en Ferrer n'hi han d'altres per homenatjar i que ell va estar en desacord en aprovar els acords de 1931 sobre l'escultura de Brussel·les. I els va explicar que els barcelonins havien d'homenatjar abans a Joan Maragall, i es va posar a parlar del poeta, i la conveniència a fer-li un gran homenatge. Tot això en el primer homenatge, reduït a commemoració, en el primer acte de l'Ajuntament de Barcelona, dient que estava bé que els homenatges de Ferrer, els fessin la Fundació Ferrer i Guàrdia. Tot això desprès de decennis de descarat i insultant oblit institucional.
Ferrer es va mantenir amb una gran dignitat, fermetat i coratge, fins l'ultim moment, fet que va commoure a tot Europa i fou una de les raons que expliquen el perquè milers de persones sortiren al carrer. Però Ainaud li recriminà per no haver pronunciat amb català les seves últimes paraules dirigides als soldats espanyols. Una bajanada de mal gust d'un nou vingut, que parlava castellà a casa seva!

1989, Romero Maura, Joaquin. *La rosa de fuego. El obrerismo barcelonés de 1899 a1909.* Madrid. Alianza editorial.

1988, Alvarez Junco, J. *Lerroux. El emperador del paralelo.*
Escrigué igualment *La ideologia política del anarquismo español (1868-1910)* Madrid, 1975. Siglo XXI.

1987. Buqueras, Ignacio. *Cambó*. Editorial Plaza & Janes
"El profundo resentimiento de la clases populares contra las órdenes religiosas por parte de los anarquistas, socialistas y por la Escuela Moderna (S'oblida dels republicans), hizo que la revuelta fuera fácil de canalizar contra objetivos religiosos". (...) "El rumor que corría era que Ferrer y Guardia había sido el verdadero instigador de los gravísimos sucesos, pero que ningún daño se le haría porque era rico. No fue así. (...) A los pocos días de su ejecución, estalló en Europa una ola de protestas, magnificamente orquestada". Segueix una llarga cita de Cambó, on explica que la campanya de Ferrer fou organitzada per maçons. Pàg. 86.
En la pàgina 56 explica que en el 1901 Ferrer i Guardia va fundar l'escola Moderna (36 alumnes de 7 a 12 anys) i el diari *La Huelga General*, "semillas, según un buen número de analistas e historiadores de la tremenda Semana Trágica".

1987. Gran Enciclopèdia Catalana, Pere Gabriel i Edicions 62.
"En Ferrer i Guàrdia de nou a Barcelona volgué influir durant els esdeveniments de la Setmana Tràgica perquè els Republicans radicals assumissin la direcció de la revolta. I va fracassa".
En Pere Gabriel no en cita cap llibres sobre Ferrer, del centenar existent. I de les obres pròpies de Ferrer, sols en cita una, l'Escola Moderna, publicada al 1910, sense referències. Un menyspreu absolut. Culpa a Ferrer de participar en la Setmana Tràgica, mentira que repetiran molts apologistes oficials. I no sols l'implica, sinó que també el considera un fracassat. Ens el presenta com conspirador fracassat.

Una informació objectiva, rigorosa sobre Ferrer i la seva obra pedagògica es troba en el Larousse (volum 6, edició 1987), on sols hi apareixen els pocs catalans excepcionals i universals per les seves obres i creacions i que són referents d'un temps. Ens informa que el propi Congrés espanyol va haver de revisar el procés i va considerar la condemna a Ferrer errònia. "Son proces sera revisé (1911) et sa condemnation consideeré erronée (1912). Després de 100 anys, els intel·lectuals agenollats i sense la mínima dignitat segueixen bramant la mentida que Ferrer va participar i dirigir la Setmana Tràgica.

1978-2009. CiU (Convergència i Unió). Tan en els anys que han governat, com en l'oposició, aquests dos partits de la burgesia s'han oposat a homenatjar a Ferrer i Guàrdia, a restituir els noms dels carrers de Ferrer i Guàrdia, existents en la República, trets pel dictador Franco, i han seguit com en la dictadura silenciant la seva figura. No han parat d'homenatge a Prat de la Riba, Maura, Cambó, els assassins de Ferrer i Guàrdia i els que permeteren les massacres de les manifestacions de dones i nens, per a mantenir els seus interessos i els de la Monarquia.

1978. Gali, Alexandre. *Historia de les Institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900-1939.* Llibre II. Ensenyament primari. 1ª part. 300 pàgines. Galí fou ex secretari de Prat de la Riba i alt funcionari d'Educació de la Mancomunitat. Va escriure més de 14.000 quartilles, 22 llibres, sobre les institucions culturals de Catalunya i sols tres tristes pàgines d'insults i mentires sobre l'Escola Moderna i en Ferrer. L'encàrrec de la voluminosa obra fou de Felix Millet i Maristany i la finançament es feu a càrrec del Patronat Minerva, que ajudava a desvalguts en la dictadura de Franco. L'editorial Barcino feu el treball d'edició. El patronat publicà els 22 volums i era Galí i també Josep Maria Ainaud. Galí afirma que l'Escola Moderna sols era la tapadora d'un negoci editorial. Desgraciat! Ho diu un agenollat que s'ha passat mitja vida a espatlles de la generositat i a sou de les editorials de la burgesia catalana. La investigació de Galí és sectària i incompleta ja que sols enumera les escoles i institucions de la burgesia i dels capellans, tan si adoptaven el català, com el castellà. Segons en Galí, l'Escola Moderna no era catalana per adoptar el castellà, i per tant no se'n ocupa: "Es difícil atribuir a aquesta mena d'institució cap valor veritablement cultural, i ni que se'ls en pogués trobar algun, per cap cantó no podríem lligar-lo al moviment català de cultura que ignoraven i que per definició no podien contenir". Per tant conclou: "si alguna institució cau fora del nostre marc de treball que ens havem imposat és la Escuela Moderna". Menteix perquè en les següents pàgines es desfà en elogis d'escoles de la gran burgesia, que adoptaven el castellà, com l'Horaciana, i La Escuela Mont d'Or de Pau Vila, i La Escuela Nueva de Mont d'Or, dirigida per Manuel Ainaud, que seguiren adoptant el castellà, sense que els grans catalanistes, com en Maragall, Hurtado, etc, que hi portaven els seus nens, es queixessin. Tampoc diu res sobre l'escola pública oficial, per adoptar la llengua espanyola, ja que la població ho acceptava passivament. Per tan, la raó de l'exclusió de l'Escola Moderna, era una altre, que s'entreveu quan tatxa a l'escola de Ferrer i a les escoles anarquitzants "de dissolvents i destructores". No entren en el seu marc d'investigació, no per la llengua, sinó per que son escoles de classe, pel poble, pels obrers, per a conscienciar i emancipar la comunitat. Sols ha sabut trobar sobre Ferrer uns insults descontextualitzats de Pau Vila, que fou alumne i director d'una Escola Moderna, escrits dos dècades després, al seu retorn d'Amèrica (just després que en Galí i Prat de la Riba li oferissin a treballar a la Mancomunitat). En Galí ens exposa la seva opinió molt personal sobre Ferrer i queda retratat ell, igual que el seu pobre rigor en quan a recerca: "Pel que hem llegit sobre ell, només hi hem pogut veure un ateu, que professava fanàticament el seu ateisme i un vividor aprofitat i hàbil que feia negoci de les seves teories anarquitzants". Primer, està bé de reconeixèr que ha llegit poc sobre ell, però hauria de llegir el que ell, en Ferrer, ha escrit. Devia haver llegit "la Escola Moderna", llibre essencial de Ferrer de gran vàlua pedagògica i molt assequible, inclús per qualsevol tipus de públic. Hi hauria trobat les respostes als mateixos insults i calumnies, que ja li prodigaven els jesuites i conservadors en vida, mig segle abans. Es com si jo critiqués en Galí, repetint el que diuen altres d'ell, sense llegir directement les bajanades escrites pel propi Gali. Molt poc rigor investigatiu. Però com sols coneix en Ferrer pels altres, hauríem de considerar que no sap llegir, o que sols llegía els pamfletaris i els enemics de Ferrer. En aquest cas, hauria de citar quins religiosos o conservadors ha llegit, al menys per a diferenciar-se dels franquistes i també per a facilitar l'origen de les mentides i calumnies, que ja podem assegurar, no son originals del Galí. Es un recopilador, un escrivà de la burgesia, un divulgador de les mentides oficials sobre Ferrer. Mig segle després, i en plena dictadura, podria moderar-se i argumentar els insults i desqualificacions sobre un gran pedagog del seu temps. El no reconeixement i la manca d'argument crítics sobre Ferrer, fan en Galí encara més insignificant del que ja és. Com explica Galí, que la primera Escola Moderna fos finançada per una dona catòlica, de missa, que trobava bé i formatiu que no s'inculqués cap creença, dogma, ni ideologies? La resposta està molt ben explicada en el llibre l'Escola Moderna. Ferrer i Guàrdia, ni formava ateus, ni feia negoci amb idees anarquistes, a diferència del seus patrons, començant per Barcino, que s'han lucrat al llarg de la seva existència amb subvencions dels poderosos.
I sobre els textos escolars de l'Escola Moderna, Galí escampa el rumor de que eren dolents sense citar origen: "les persones que els han vist asseguren que eren tant dolents des del punt de vista moral com des del punt de vista pedagògic". Recordem que Galí diu que aquesta editorial anarquitzant era el gran negoci d'en Ferrer. Mai l'edició de llibres anarquistes ha sigut negoci, i menys quan els llibres son satanitzats pel poder, i quan llibres especialitzats

en pedagogia no son ni tan sols llegits pels pedagogs com Galí, que se'l considera el gran coneixedor i historiador del moviment pedagògic català. Però no tots els pedagogs son sectaris com en Galí. La reconeguda i valorada pedagoga Marta Mata, gens sospitosa d'anarquisme, fa un gran elogi dels llibres de text de l'editorial Ferrer en el documental sobre Francesc Ferrer, on reconeix que foren "una bomba pedagògica", un canvi total en la forma d'ensenyar, una revolució en l'ensenyament del seu temps, i un canvi positiu a com s'estava ensenyant. I com que els llibres de l'editorial Ferrer els utilitzaven les escoles que en Galí elogia (com l'Horaciana del Pau Vila), els hauria hagut de coneixerà, i si el seu fanatisme li ho impedia, al menys hauria d'haver-se callat.

En Galí, destaca el caràcter destructor i dissolvent de l'Escola Moderna, fet que hauríem de considerar un elogi vist que l'ensenyament de l'època era autoritari, memorístic i s'inculcava i s'imposava els dogmes religiosos, l'obediència i la submissió a les autoritats: "l'escola dissolvent ha anat desenrotllant una força incontrolada amb una enorme potència de destrucció". La única que era rellevant i del poble, diferent i original pel seu caràcter de classe, no controlada per l'estat i els jesuïtes, diu que no té cap valor i menys a Catalunya ja que era en castellà, i que es digna citar-la sols pel tràgic final de Ferrer i Guàrdia. Però el que es nota i no arribava a confessar fou l'enveja de l'èxit de l'Escola Moderna, que creixia i s'expandia en qualitat i quantitat, en un poble amb ganes d'emancipar-se i amb un 60% de analfabetisme existent.

Amb els insults a Ferrer de "fanàtic" en Gali s'equipara als sectaris jesuites i capellans que bramaven contra ell pel seu laïcisme, i els reaccionaris polítics que no suportaven la coeducació i l'ensenyament lliure, i els patrons perquè no preparava als escolars a ésser útils, bons i obedients obrers. Els que l'insultaven de fanàtic ateu foren també els seus assassins. Es evident que la burgesia, en Felix Millet, no el pagava i alimentava per parlar de l'Escola Moderna i de les escoles anarquitzants. Per tant la seva voluminosa obra, tot aquest inventari general d'escoles de Catalunya és incomplet, sectari, mal analitzat, i si serveix per alguna cosa, és per adonar-nos que s'ha d'emplenar un gran buit que en Galí oblidà de manera voluntària: les escoles llibertaries i racionalistes.

El professor Pere Solà, ja fa temps va començar aquesta tasca meritòria i ha anat publicant la historia de les escoles racionalistes i llibertaries, les escoles de classe, dels obrers, populars, oblidades i rebutjades per la burgesia. En Galí, en un abús aclaparador i monopolistic, deixà de banda olímpicament i sense cap rigor a les escoles racionalistes i llibertàries de 1900-1936, i que de fet foren les més interessants, innovadores i formatives. Fan igual que els historiadors estatals: les revolucions, les lluites i els grans homes, que han anat a contracorrent, no existeixen; sols els reis, ministres, cardenals, generals i els seus aduladors.

Galí ens explica sense comentaris que les Escoles Modernes foren clausurades al 1906 i al 1909, "però la seva acció no va deixar d'existir". Aquesta observació és un reconeixement i mèrit de les escoles racionalistes i de l'obra de Ferrer, que malgrat la repressió, tancaments, empresonaments, la seva acció va anar continuant i la majoria de les altres escoles privades de prestigi, no religioses, amb diners i suport de la burgesia, varen anar desapareixen. I acaba les 3 pàgines d'insults, amb el menyspreu a les escoles de barri i als mètodes d'ensenyament de l'Escola Moderna: "En la República actuaren descaradament. Del nombre d'elles no en tenim la menor idea. Nosaltres en temps de la República, havíem vist quaderns de treball i cartipassos –per cert infelicíssims– d'algunes d'aquestes escoles que funcionaven en els barris acabats d'improvisar en les eixamples de Terrassa". Es clar, les escoles de barri no és el marc del Sr. Galí, ex secretari de Prat de la Riba, l'assassí de Ferrer. El marc del Sr. Gali són les escoles de Pedralbes, l'Eixample, Sarrià, etc. L'escola de Ferrer seguí i actuà descaradament i va participar activament en en la més gran i autèntica revolució del XX, segons Chomsky. El que és infelicíssim és el seu inútil inventari de les escoles de la burgesia i la incapacitat de confessar que les escoles d'elit varen implementar els mètodes actius i idees de l'avantguarda pedagògica de l'època, on l'Escola Moderna hi té un lloc reconegut i meritós.

Mr. Arrow paseando por Las Ramblas 1907

1974. De la Cierva, Ricardo. *Historia básica de la España actual (1800-1975)*. Editorial Planeta. Espejo de España. Historiador franquista. Fill del càcic de la Cierva, un del màxims responsables de l'assassinat de Ferrer i dels manifestants de Barcelona. Hi trobem insults i mentides amb l'intent de convertir a Ferrer en terrorista:

Pàg. 136. Vincula a Ferrer amb Angiolillo, italià que va assassinà el president de Govern Cánovas. Pàg 168. Vincula a Ferrer amb l'atemptat de Morral contra el rei Borbón, Alfonso XIII, "Se probaría sin genero de duda que el inductor fue un propagandista de la misma ideología, Francisco Ferrer, teórico de la anarquia ciega y proxeneta profesional. Presiones luego reveladas lograron enterrar su delito y continuó en activa labor de propaganda pseudopedagógica desde su Escuela Moderna de Barcelona (extraña entidad que no era lo uno ni lo otro)".

Comentari rapit: Ferrer fou alliberat perquè no hi havia una sola prova contra ell malgrat pressions per condemnar-lo. El mamarratxo ho explica al revés! Desprès en Ferrer va treballar en escoles a l'estranger i en la lliga internacional d'escoles laiques, i no a Barcelona, ja que el seu miserable pare va tancar l'Escola Moderna de Barcelona.

1957. Maura, Antonio. *Treinta y cinco años de mi vida pública*. Memòries d'un altre dels principals assassins de Ferrer.

1955. De la Cierva y Peñafiel, Juan. *Notas de mi vida*, 2ª ed., Madrid. Juan de la Cierva, autor intel·lectual de l'assassinat de Ferrer, es justificà en el Congrès responsabilitzant a la seva policia i als jutges militars: "la investigación de la Policía y de los Tribunales Instructores le señalaba como el principal o uno de los principales jefes de la revolución" (pág. 143).

1952. Pabón, Jesús. *Cambó 1876-1918*. Ed. Alpha, Barcelona. (Reedició de 1999, 1521 pàgines). Una recopilació exhaustiva de tots els insults a Ferrer de tots els mamarratxos catalans i espanyols. "Ferrer era hombre a medias, medio Landrú, a medias inteligente e ilustrado, educador a medias, a medias hombre de acción, a medias trabajador material, maestro sin título, y burgués adinerado". "La campaña contra "el terror gubernativo" (despres del afusellament de Ferrer), superó en extensión y violencia, lo inimaginable. Todos los sectarios, todos los cretinos y todos los malnacidos de Europa se sumaron a ella".

1939. Inhiesta, Alfonso. *Garra marxista en la infancia*
Inspector d'educació franquista. Segons Victor Moreno "Alfonso Inhiesta se esfuerza, consiguiéndolo, en asociar los planteamientos pedagógicos de Ferrer con la "malvada" escuela de Ginebra de Piaget, lo que ofrece es el mayor panegírico dedicado a Ferrer en toda su historia".

1939-1976. Francisco Franco, assassí de mestres.
El règim es va caracteritzar per matar mestres i sindicalistes. Hi ha una llarga llista de mestres assassinats, pel fet d'ésser mestres de la República i per formar i educar als nens. El franquisme va fer el millor elogi al considerar l'educació com un dels principals factors de l'adveniment de la República, la revolució social i el trencament d'Espanya. Franco feu retirar tots els monuments i plaques de carrers i places amb el nom de Ferrer i Guàrdia. Sols es podia parlar de Ferrer i Guàrdia per condemnar-lo i estigmatitzar-lo. Silenci absolut sobre la seva obra. Recordem que el principal assassí de Ferrer i Guàrdia fou Alfons XIII, l'avi del Joan Carles de Borbón, príncep educat per Franco.
En la monarquia de Joan Carles de Borbón i Borbón (1977-2009) instaurada pel dictador Franco.

Els que manen a Barcelona i Catalunya, tot i havent una democràcia representativa, no s'atreveixen restaurar els noms i monuments de Ferrer i Guàrdia posats pel poble en la República. Per exemple, no han tret el nom del bisbe Urquinaona, que era la plaça de Ferrer i Guàrdia. Franco va posar el nom d'un bisbe carca, Urquinaona. Franco va tardar uns dies en treure el nom de Ferrer i Guàrdia de tot Espanya. Quants decennis tardaran les dretes i pseudoesquerres de Barcelona per treure el maleit bisbe, imposat pel criminal Franco, i posar el que el poble de Barcelona en la República va decidir sense pressions de Madrid i dels rics? Tots aquests politicastres que parlen tant de democràcia, que respectin la decisió dels barcelonins, no dependents de Madrid, en plena República, que varen decidir recordar i valorar un català per la seva obra pedagògica emancipadora i per la seva lluita per una societat més justa i igualitària. Aquest any, han decretat donar-li un nom a Montjuïc d'un carrer on no hi han cases.

1942. Tusquest Terrats, Joan (1901-1998). *Origenes de la revolución española. Barcelona. Masones y Pacifistas, Burgos, 1939.*
Teòleg, falangista, i gran inquisidor "del alzamiento nacional", de família aristocràtica de Barcelona. Al 1938, buscat per la FAI, va aconseguir escapar-se i va adherir-se a Burgos als colpistes contra la República. Confeccionava per Franco i demés assassins colpistes, les llistes dels maçons, anarquistes, sindicalistes i anticlericals que s'havien d'eliminar. Aquest inquisidor, que no te res d'envejar als sanguinaris inquisidors de l'edat mitja, fou molt actiu 1938-40. Fundador i director de *Perspectiva Escolar,* fins al 1973, revista educativa encara existent. Considerava a Ferrer i Guàrdia el mateix dimoni en persona. Varis capitols dedicats a Ferrer, on es desfoga tot el seu odi, culpant-lo de tots els mals de la societat. No sabem si el capellà Tusquets va deixar confessió pública al morir, o si alguna vegada va sentir penediment, vergonya o sentiment de culpa, per a tots els assassinats comesos.
Una cosa bona del Tusquets fou que va impedir el trasllat de llibres de la Biblioteca de Catalunya a Salamanca. A ell, els franquistes no li podien negar res. Suposo que és gràcies a Joan Tusquets, que jo vaig poder llegir tot de llibres sobre la CNT, l'anarquisme, la guerra civil, la revolució espanyola en ple franquisme a la Biblioteca de Catalunya i li haig d'agrair la seva contribució a la meva iniciació a l'anarquisme. Anar a la Biblioteca de Catalunya era com anar a Perpinyà: un oasis de coneixement, la fruita prohibida.

1913. Constant Leroy, aliàs de Miguel Villalobos. *Los secretos del anarquismo*. Mèxic. Infiltrado en l'Escola Moderna i grups anarquistes, al servei de la Cierva, gran cacic de rates mercenàries.
Protegit per la patronal, li varen fer grans tiratges al llibre, que ja havia tingut gran difusió en forma de capítols a la premsa nacional. Es un recull de mentides, despropòsits, insults, greuges i atacs a Ferrer i Guàrdia i a tots els seus amics, als maçons, anarquistes. Des d'un l'hotel a Mèxic, l'infiltrat a sou anava publicant tot el que li manaven. Les mentides i testimonis d'aquesta deixalla humana son les que va fer servir de la Cierva per a condemnar a Ferrer i Guàrdia. Un cop acabada la revisió "del cas Ferrer" al Congres, que va considerar-lo innocent, ja no se'n va saber més de la rata protegida per de la Cierva i la policia espanyola. El llibre té la introducció d'un familiar d'una víctima de la bomba del Liceu, qui és molt més racional, il·lustrat que la fanàtica rata mercenària que anava d'anarquista desencantat. Un pseudo anarquista que es contradiu, menteix, ja que li surt el patriotisme i els insults als anti espanyols que a l'estranger malparlen de la patria, de la monarquia i del sanguinari govern Maura. Igualment el pseudo penedit d'haver participat (mentira) amb Ferrer a la Setmana Tràgica i haver causat dotzenes de morts, traspua odi als obrers i a les revoltes i no li veiem ni rastre de consciencia, ni tan sols lliberal o republicana. Un miserable delator que mentí i cobrà per fer afusellar a innocents. Molts dels enemics de Ferrer han citat i encara citen a aquesta rata per a inculpar a Ferrer.

1910. Canals, Salvador. (Diputat conservador). *Los sucesos de España en 1909.* Madrid. Impremta alemanya.

1910. Comas, Casimiro. *Francisco Ferrer, su vida, su obra destructiva, justicia de su condena.* Barcelona 1910.

1909. Hernàndez Villaescusa, Modesto. *La Semana Trágica en Barcelona. Hechos, causas y remedios*. Herederos de Juan Gili.
Modesto Hernàndez Villaescusa, escriptor de llibres religiosos, de Barcelona, escrigué altres llibres contra Ferrer i la Setmana Tràgica, tots ells de gran difusió. Ahir com avui, la dreta i extrema dreta tenen molts mitjan, molts escrivents ben pagats al seu servei, disposats a explicar els fets a la manera dels poders, i amb pocs arguments.

1909. Ryan. *Ferrer, criminal conspirador*.
L'únic de la llista que no he comprovat encara, ni directament, ni per comentaris d'autors de llibres. Però el títol parla sol.

Diaris de 1909 (1 d'agost al 13 d'octubre).
Campanya mediàtica de culpabilització i acusacions a Ferrer i Guàrdia, com a responsable. De la Setmana Tràgica a l'execució de Ferrer. Seguia la persecució política i estat de guerra:

La Veu de Catalunya, portaveu de la Lliga i dels empresaris i comerciants catalans. Enric Prat de la Riba (director, empresari, pre-

sident de la Diputació Barcelona i cap de la Lliga) va censurar la demanda d'indult de Joan Maragall. I va fer campanya per la venjança i càstig dels organitzadors de la Setmana Tràgica. *La Veu de Catalunya* va publicar varis articles cridant a la delació "Delateu", firmats per Ferrán Agulló, secretari general de la Lliga.

ABC, diari monàrquic espanyol. Luca de Tena (director) va enviar una carta que es publicà a la majoria de diaris importants del mon donant la versió falsa del Govern, negant que s'haguessin assassinat dones i nens, i culpant als manifestants de tota la violència i dels morts, i tergiversant els fets i la revolta de Barcelona del juliol 1909.

La Época. 4 d'agost. Pascual Zulueta, periodista, va publicà que Ferrer va estar a Barcelona durant la setmana de la revolta i que dies abans va treure 50.000 pessetes del Credit Lyonnais i les va repartir entre els revoltosos de la Casa del Pueblo. Ni Ferrer va estar els dies abans a Barcelona, ni treballava amb el Credit Lyonnais, ni va estar repartint diners a la Casa del Pueblo, ni va treure diners de cap compte seu. A l'Epoca escrigué també Antonio Maura la seva defensa i versió dels fets: El movimiento revolucionario y la conducta del partido conservador.

El siglo Futuro. Diari integrista. 9 d'agost. Francisco Colldefons, periodista denuncià en un article la presencia de Ferrer al capdavant de revoltosos a diferents parts de Barcelona. Ni estava, ni quan va estar-hi a Barcelona, va anar a cap manifestació, ni va estar al capdavant de cap grup. Aquest tipus, el varen utilitzar de testimoni al procés. Aquest fals testimoniatge fou figura clau del procés. També veié a Ferrer el dimarts al Liceu amb un grup de manifestants. Ni aquest dia hi va haver grups d'amotinats al Liceu, ni la policia que vigilava a Ferrer el va veure a Barcelona ni cap dels dies següents.

Lluís Montadas, president del Foment del Treball Nacional, escrigué a Maura que Ferrer estava implicat i era responsable de la Setmana Tràgica, (agost 1909) correspondència privada.

Amadeo Hurtado, diputat de la Lliga. Aquest famós orador, recollint la actitud col·lectiva dels sectors dirigents de Catalunya, donà la culpa als que varen organitzar la vaga, i justificà la repressió i els afusellaments com l'exigència de l'esperit públic que clamava venjança i una repressió severa, que servis d'escarment. (citat per Antoni Dalmau, pàg. 63, sin referència bibliogràfica)

Anàlisi i observacions:

Vist en conjunt aquest reguer d'enemics de Ferrer, podem sintetitzar alguns dels comentaris ja fets, i de passada fer noves i variades observacions, constatacions, anàlisis:

Els forces conservadores no han parat d'estigmatitzar a Ferrer i Guàrdia des de 1909 fins a 2009. La Espanya de bisbes, militars i borbons no s'ha oblidat de Ferrer i Guàrdia. Seguim igual. Els hi provoca ortigaria i insomnis. Els poder temen que l'educació del poble provoqui noves revoltes, i els treguin. Han aconseguit que la majoria no conegui a Ferrer i Guàrdia i la seva pedagogia. Tot i així s'esforcen per a desinformar als pocs, la majoria llibertaris, que s'interessen per conèixer més sobre Ferrer i Guàrdia.

Els autors intel·lectuals de la campanya actual contra Ferrer. En la meva opinió, els historiadors, Avilés Farré i González del CSIC, són els més significatius, intel·ligents i perillosos, ja que no son repetidors, divulgadors, sinó creadors del pensament únic i oficial. S'han avançat al centenari donant les pautes de la revisió orweliana de la historia de la Setmana Tràgica i d'en Ferrer i Guàrdia. El catedràtic Juan Avilés és un notori especialista en desinformació de l'estat espanyol, un historiador reputat en convertir en terroristes als enemics de l'estat, o simplement designar-los com a caps de turc propicis. Així ho ha fet amb anarquistes, independentistes, governs socialistes llatinoamericans. Aquests dos historiadors disposen de molt bona informació dels serveis de seguretat de l'estat, que els permet barrejar veritats amb mentides oficials, i els seus escrits formen part de la propaganda global. Avilés és un manipulador hàbil i reeixit, ja que alguns llibertaris reprodueixen la brossa que edita, i el citen com a bon historiador. Els altres son comparses, divulgadors, massa mediocres com per considerar-los creadors i generadors de pensament únic.
Durant tot el segle, els intel·lectuals, els historiadors i polítics peninsulars no s'han atrevit a responsabilitzar al Borbó del crim d'Estat, quan tot Europa ho denunciava i ho cridava en manifestacions públiques. Com a mínim haurien d'informar el que pensaven els espanyols i catalans en llibertat i la gent civilitzada d'Europa. Però sols informen de la versió oficial, la dels propis assassins: els culpables foren els manifestants de Barcelona, els nanos que varen cremar col·legis religiosos, de preferència els seus. I per tant no s'atreveixen a parlar de les causes i autors reals de les massacres. Callen amb l'agreujant que no era la primera vegada que els Borbons maten a ciutadans catalans amb impunitat. Sols uns quants anys abans, el 1902 es va reprimir una vaga general a Barcelona provocant més de 12 obrers morts i centenars de ferits. Els crims reiterats, els empresonaments injustificats d'oposants, les tortures, l'absència de drets i la dictadura dels Borbons, repugnava a la gent civilitzada d'Europa.
Les critiques pedagògiques a Ferrer i Guàrdia dels primers decennis ara son elogis. Al principi (1909-1931) eren atacs directes, insults frontals contra la laïcitat, la coeducació, els mètodes actives d'educació, els llibres de text creatius, sortides a la natura, no-directivitat, contra la publicació d'autors estrangers, ara considerats rellevants. Ara al rellegir les critiques que li feien, son elogis a un gran pedagog. En els últims decennis, la tàctica ha canviat. Ja no es centren en crítiques a la laïcitat, coeducació, que era el que es feia més mal, apart dels bons mètodes educatius, ara es centren en convertir-lo en cas jurídic, marejar la perdiu, i així silenciar la seva pedagogia. Ara ja no observem crítiques a la pedagogia de Ferrer, excepte la de fariseus que diuen que no tenia títol de pedagog o metre.
Ara propaguen rumors, anècdotes, cortines de fum. El culpen de conspirador, terrorista i responsable de la Setmana Tràgica.
Trobem enfrontades les dos Espanyes de sempre, la dels poderosos que governen i manipulen en interès propi i al seu únic benefici , i la que resisteix, contesta i es revela.
La Espanya oficial segueix tossudament culpant a Ferrer de la Setmana Tràgica i d'atemptats terroristes contra el Rei. L'acusen de conspirador, i consideren demoníaca la seva pedagogia, quan no la silencia. En contraposició, hem de dir que l'any 1909 mils d'europeus i espanyols exiliats, varen defensar a Ferrer pels carrers de moltes ciutats. I que al llarg dels 100 anys, sobretot en la República, s'ha defensat i posat en marxa el legat de Ferrer i Guàrdia. Actualment, en el centenari, soms molts els que recordem a Ferrer; tot i que tenim pocs mitjans: Sindicats, ateneus, escoles, universitats, mestres, pedagogs, associacions de barri, estudiants, moviments socials, institucions educatives, etc, produeixen anàlisis, i es debat sobre la figura i obra de Ferrer i Guàrdia. Segueixen les dos Espanyes: els que no volem Borbons i tot el que representen, i els poderosos que segueixen mantenint el poble en la ignorància i fent guerres a benefici de les grans corporacions, i empobrint el poble.

La repressió i tancament i criminalització de les escoles modernes. Comparació amb els ateneus d'avui.
Hi ha una analogia a fer, una comparació entre les escoles modernes racionalistes i els moviment ateneista actual. La inauguració d'una escola racionalista, com la d'un ateneu o casa okupa avui, creava un impacta en el poble o barri on s'instal·lava. Provocava, com els ateneus, tot tipus de reaccions entre els veïns, i el rebuig manifest de les forces conservadores, capellans, policies, autoritats. Les activitats son semblants: edicions de revistes i llibres, activitats per a pares, joves, nens, xerrades formatives, excussions, teatre, música, biblioteca, formació, manifestacions, publicacions de diaris, butlletins; edicions de llibres, també ho fan els ateneus més actius. Eren i son la resistència a l'adoctrinament oficial, la resistència al servei educatiu oficial i obligatori.
La comparació és fàcil, ja que les escoles modernes eren més que una escola.
La força contra la raó. Igual ahir com avui. La força bruta, que tenen els que manen, i que l'utilitzen per imposar les seves lleis que els beneficien. I la raó dels de baix, dels aturats, dels immigrants, dels moviments socials, dels resistents, del presos, dels estudiants, de la comunitat educativa dels treballadors en vaga, dels hipotecats contra les imposicions governatives. Igual ahir com avui. Els militars, els Borbons, i les grans Corporacions imposen les lleis, com la LEC, amb demagògia i per la força. Fan el que els dona la gana i mantenen com ahir el poble en la ignorància.
Molts analistes i historiadors, consideren l'educació com a factor essencial en l'adveniment de la República i de la revolució de 1936, ja que va despertar al proletariat, afavorir la conscienciació del poble sobre injustícies, enganys i explotació, i estimular l'emancipació de la classe treballadora. La constatació i prova real de la importància de l'educació, com a origen de manifestacions i revoltes, ha provocat que els conservadors de cap manera vulguin permetre un poble educat. A Catalunya el pressupost per educació primària i secundaria és dels més baixos d'Europa i d'Espanya. Els diners es gasten en les universitats i en construir barracons que desprès s'han de tirar a terra i en burocràcia d'avaluadors. La nova LEC forma als estudiants per a preparar-los i adoctrinar-los per a les empresses on hauran d'ésser útils a la comunitat.
Absència de pedagogs en les critiques a Ferrer.
Hi abunden historiadors, polítics, periodistes, advocats, en la campanya d'atacs i revisió històrica de Ferrer. Periodistes que es posen a fer d'historiadors, historiadors que reescriuen la historia, i un munt de funcionaris de la Cort i del poder, enlloc de fer la historia d'un pedagog, i d'interessar-se de la seva obra, es dediquen a repetir les falses acusacions dels que el varen condemnar i afusellar: la banda d'Alfonso XIII, Maura, Cierva, Prat de la Riba. Absència de crítiques de pedagogs, amb l'excepció de Galí, que confirmà la regle.
Ho tenen difícil, ja que la societat conservadora considerava a Ferrer una gran capacitat formadora, una demoníaca capacitat d'influència els nens, fins i tot li atorgaven la capacitat de possibilitar revoltes, el canvi de societat i de govern. L'acusaven de convertir els nens en conspiradors de l'ordre establert. El criticaven de formar feres, subversius, revolucionaris, asocials, gent violenta i perillosa socialment. Han de reconeixerà l'eficàcia com a mínim dels seus mètodes d'ensenyament i formació, tot i que no estiguin d'acord amb el contingut.
El fet de considerar tan perillós la fundació d'una escoles d'uns pocs nens de 7 a 12 anys, com que posés en perill la societat és com considerar la seva obra educativa i el seu mètode grandiós i imponent. Si a més, tenim en compte que Ferrer estava en contra l'adoctrinament, la inculcació d'ideologies a l'escola, pràctica que criticava a les escoles religioses, té molt més valor la influència de Ferrer sobre els nens i comunitat. Les Escoles Modernes estaven encaminades a formar persones lliures, emancipades, que l'estat, església, partits no els poguessin enganyar tan fàcilment. La finalitat de l'educació era que fossin autònoms i sabessin en quin mon vivien, qui mana, com manen, qui són els explotats, qui són els que manen. La seva finalitat era la d'augmentar la consciencia i difondre el coneixement.

Els lapsus dels enemics de Ferrer.
Són dos temes, que no toquen els enemics de Ferrer: el motiu de l'assassinat de Ferrer, i els autors del crim de Ferrer i de les matances de civils de la Setmana Tràgica.

1. El motiu de l'assassinat de Ferrer
"El crim de Ferrer i Guàrdia fou haver fundat escoles laiques, igualitàries, racionalistes". Anatole France, premi Novel de literatura i reconegut intel·lectual d'esquerres.
La versió oficial, dels apologistes de la monarquia i poders diu que se'l va matar per la presumpció d'haver participat als atemptats contra el Rei i per a dirigit la vaga general del 26 de juliol 1909. Fals, Ferrer era pacifista i deia que la manera de fer caure a la monarquia era aportant coneixement al poble, conscienciant al poble d'on està origen dels problemes. No se'l mata per la presumpció de cremar esglésies, ni per dirigir militarment la revolta civil.
Se'l va assassinar per fundar escoles, per crear una xarxa d'escoles amb llibres adequats, amb professors òptims, amb activitats culturals, amb xerrades i festes amb els pares, i que pretenia formar ciutadans autònoms, obrir als ulls sobre les injustícies i mentides dels poders. Ferrer va posar en marxa un nova manera d'ensenyar transversal, horitzontal, des de baix. Ell posava els mitjans: editorial, escoles, formació de mestres, l'organització d'activitats culturals per a les famílies i reunions d'anàlisis. També va fundà un mitjà d'expressió per a tots, nens, pares, mestres, especialistes, que es deia "Bolletín de l'Escola Moderna", òrgan d'informació de les escoles racionalistes i eina formativa per si mateix. I les escoles funcionaven amb les energies d'alumnes, professors i pares i comunitat. I suposem motivats amb les critiques constants dels enemics.

2. L'autoria del crim d'estat de Ferrer.
La banda d'assassins de Ferrer foren:
Alfonso XIII, el Borbó, ja citat com el principal de tots. Els governants Maura, de la Cierva, i el líder de la Lliga i director de *la Veu de catalunya* Prat de la Riba i en general totes les forces conservadores. El cardenal Casañas i els bisbes i capellans fanàtics que no paraven de perseguir-lo en els sermons, pastorals i seus òrgans de premsa. Els militars que el varen jutjar i condemnar, obeint, com sempre han fet les ordres dels poderosos, dels que manen.
I els múltiples delators que a canvi de llibertat, o prebendes, varen fer falsos tesimonis contra Ferrer. Els assassins de Ferrer i Guàrdia pensaven que, matant-le, acabarien amb l'obra educadora de l'escola moderna. Els creien que un cop mort el fundador, les escoles tancades, els mestres perseguits i sense feina, i els alumnes adoctrinats en les escoles de capellans i de l'estat (amb capellans), eliminaven la llavor de futures lluites, revoltes, vagues i manifestacions. No fou així, l'obra de Ferrer i Guàrdia va germinar. No varen poder-la eliminar del tot. L'educació racionalista i lliure va resistir i va donar fruits.
Una de les causes de la revolta de la Setmana Tràgica fou la declaració d'estat de guerra i la brutal repressió amb morts i molts ferits del dia de la vaga.
La repressió policial i l'estat de guerra varen provocar (no degenerar com diuen els oficialistes) la continuació de la vaga i la insurrecció. Hi ha una hipòtesis complementaria, que comparteixo, segons la qual, la brutal i desproporcionada repressió,

ordenada per de la Cierva, fou calculada i provocada per evitar la vaga general a tot Espanya, que estava ja convocada per la setmana següent. I conclouen que els anarquistes i revolucionaris de Barcelona varen evitar la possible caiguda de la monarquia. El fet objectiu, previst per de la Cierva o no, fou que la impressionant i criminal massacre i els centenars de ferits i detinguts provocaren l'abandó de la vaga general prevista, sobretot al presentar-la com una revolta separatista, més que republicana, revolucionaria i antimonàrquica.

Els insults més recurrents i repetits dels enemics de Ferrer.
"Sanguinari conspirador, ateu i vividor, estafador de dones, incitador a la violència, insignificant pedagog, adinerat i negociant amb l'escola i l'editorial, adoctrinador d'anarquistes, fanàtic anticlerical, irrellevant com a personatge, incoherent entre el que feia i pensava, sols conegut a l'estranger gracies als seus amics maçons i anarquistes, i famós sols per haver sigut afusellat com a cap i instigador de la Setmana Tràgica", etc.
Acusen a Ferrer de no tenir el títol de pedagog o de mestre.
Molts dels que acusen a Ferrer de no tenir estudis pedagògics, ni títol de mestre, ni son pedagogs, ni mestres. Primera paradoxa. Alguns diuen que es insignificant com a pedagog, o que tenia pocs coneixements pedagògics. Com si un artista se'l valora pels títols de Belles Arts. En Ferrer desconfiava dels que tenien títols, i tenia raó. Li importava la pràctica, la vocació, la aptitud i les ganes d'aprendre. A tots aquests conservadors, que repeteixen la mateixa bajanada, se'ls oblida que cap ministre d'educació en els últims 100 anys, excepte en la República (Marcel·lí Domingo), ha tingut títol de mestre o llicenciatura de pedagogia. Tots els ministres d'educació han sigut empresaris i de les famílies aristocràtiques, la majoria advocats, fins i tot militars, però cap pedagog. Provenen d'elit del poder, famílies riques d'Espanya. La classe dominant de sempre. Vist en conjunt són una colla de xoriços i una banda de corrupte que utilitzen la política per enriquir-se més.

La llista des de 1900 de ministres d'Educació:
Álvaro de Figueroa y Torres, compte de Romanones. 1901, 1909, 1922-23. Empresari, advocat, polític, editor periòdic *Universal*. El compte de Romamones, un dels empresaris més rics d'Espanya, fou tres cops ministre d'educació 1901, 1909, 1922-23.
Juan de la Cierva. 1904-1905. Advocat. Creador de la màfia de cacics, casat amb la filla del banquer Peñafiel.
Faustino Rodríguez San Pedro. 1907-1909 Gijón, advocat i empresari. Besavi de Rodrigo Rato. Ministre d'educació del govern que va firmà l'execució del pedagog Ferrer. President d'empreses importants, com ferrocarrils del Nord, i un dels homes rics d'Espanya. La primera sorpresa és el besavi de Rato, un ric empresari que combinava ja aleshores la política i els negocis, i igual que el seu besnét Rato (al consell directiu de la Caixa, del Santander i ara president de Caixa Madrid). Constatem la màxima d'Adams: les polítiques econòmiques de govern, les decideixen els rics, els empressaris i fabricants, al seu interès.
Els ministres d'educació i Ciència de la segona Restaució Borbónica, son:
Javier Solana (3 vegades), Alfredo Perez Rucalcaba, Gustavo Suarez, Jerónimo Saavedra (president canari) Esperanza Aguirre Gil de Biedma, Mariano Rajoy, etc.
La majoria han sigut i son advocats, empresaris i politicastres, rics i al servei de les grans fortunes i supeditats a Bilderberg, Trilateral, etc. Hi veieu algun mestre? Algun pedagog? Algun especialista en educació? Ara se'l hi ha posat la mania de posar-hi economistes i financers. Per que serà?
2006-2008. Mercedes Calvo-Sotelo.
Ministra d'educació, política social i esport. De família aristocràtica. Financera, historiadora dels empresaris i de les elits del poder. Gerent de tres Societats d'Inversió, empresses de canvi, que es dediquen a assessorar inversions pels rics.
Son originaria de les grans famílies espanyoles, que governen tan si hi ha monarquia, dictadura, república o democràcia.

A Catalunya, els consellers d'Educació tampoc han sigut mestres: Ernest Maragall, l'ultim i actual conseller d'Educació és economista. Maragall és el típic funcionari, un xerrameca, sense títol de mestre, un publicista convertit en propagandista de d'educació neolliberal. El veig com un obscur i malsà funcionari, de l'alta societat catalana, assidu del Cercle d'economia, lliberal que va de socialista i obrer per la vida, traïdor a la comunitat educativa, que pontifica, seguint instruccions neolliberals, conegudes, de la Trilateral, sobre com s'han d'educar (des-educar) els nens, i el que han de fer els mestres imposant de nou l'autoritat, la disciplina i una plaga d'avaluadors, amb la missió de controlar els mestres, alumnes, directors, pares, i adoctrinar la població en la cultura de l'esforç i la competitivitat. Aquest nou batalló d'avaluadors, els nou paràsits educatius, són els encarregats de fer funcionar les escoles a base de premis i castics com fa 100 anys. Maragall és un ex funcionari d'Hisenda (amic de les fortunes que no paguen impostos) i que els rics l'han designat com a propagandista i venedor de la LEC neolliberal de llarga durada, per a mantenir a la població en la ignorància al menys una dècada més.
Ferrer, malgrat ell, s'ha convertit en un mite.
Representa a tots els mestres assassinats per la monarquia i la dictadures; a les víctimes de la barbàrie de la monarquia borbònica; a tots els assassinats de l'estat en manifestacions, comissaries, presons i sobretot els assassinats a Montjuïc per ésser enemics i opositors de monarquies i dictadures; a les víctimes del fanatisme i poder inquisitorial de l'església; a les víctimes de les brutalitats i repressió militar; a tots els nens que els hi ha negat una educació, a tots els nens que se'ls nega ara una educació emancipadora; a tots els mestres perseguits, traïts, controlats, als que se'ls deixa sense mitjans per educar als nens; als alumnes i mestres que protesten per un sistema d'educació que des-educa, i inculca la competència, l'autoritat, ensenyi a ser persones i no a ésser útils al capitalisme. sistema nefast d'educació: als professors perseguits i controlats, als alumnes en barracons, amuntonats, segregats i sense mitjans. Representa la lluita contra la imposició de lleis educatives de part dels governs.
El mite. Ferrer representa que es possible un ensenyament diferent. Ferrer representa a tots els que la justícia acusa injustament. Els jutges tan ahir com avui segueixen dictant justícia al servei dels que manen. Tanquen partits, detenen a dirigents polítics perquè els hi manen governants. Son útils al servei dels que manen. Més els jutges militars, que varen condemnar a Ferrer per encàrrec i desprès de campanyes de premsa, en especial la *Veu de Catalunya*, senyalant-ho com el culpable dels fets de juliol a Barcelona. Ferrer és un crit de guerra, i ho serà com altres mites. Recordem Espartac, mite dels esclaus, que va sobreviure fins a l'abolició de l'esclavatge. Ferrer mite contra la ignorància, ens dona forces mentre predomina la ignorància.
Representa una escola del poble, una escola lliure dels controls de l'estat, (conservadors, lliberals, capellans i ideòlegs de tot tipus). Una institució innovadora i que va arrelar en un poble amb ganes d'aprendre i de sortir de l'explotació i total dependència del capital gràcies a la formació. Revisió orweliana de la historia. 100 anys després nombrosos articles, llibres, repeteixen la mateixa mentida per així potser convertir-la en veritat. Insisteixen i asseguren que Ferrer va participar d'alguna manera o una altre en la Setmana Tràgica i en els atemptats contra el Rei. Com a

prova, expliquen que ho diuen molts historiadors. Es tanta la desinformació i la intoxicació informativa que mereix un anàlisis. No creiem ja amb tants atzars. I la importància, que estan donant els reaccionaris a Ferrer, és signe de la rellevància com a pedagog. Quina importància pot tenir pels estrategues de l'estat gastar tanta energia 100 anys després en seguir considerant a Ferrer i Guàrdia un conspirador i terrorista, sinó la distreure i silenciar la seva obra educativa i disminuir l'interès del poble cap a la seva obra i cap al personatge?

Els homenatges internacionals a Ferrer molesten als patriotes espanyols. La propaganda oficial contra Ferrer considera un greuge i una provocació els merescuts homenatges internacionals, sobretot a Bèlgica, França, Itàlia. Consideren una actitud clarament antiespanyola l'estàtua a Bèlgica, dedicada a Ferrer i Guàrdia, així com els noms de carrers i institucions a diferents països. Argumenten que és obra de conspiradors maçons i anarquistes internacionals per a desacreditar a Espanya i homenatjar al terrorista que va complotar reiteradament durant la seva vida contra el Rei i l'ordre establert. Molts espanyols després de llegirse la literatura i la propaganda oficial espanyola contra Ferrer, conclouen que és una actitud clarament antiespanyola i poc ètica mitificar a un conspirador i terrorista. No comprenen que països estrangers, de llarga tradició democràtica, dediquin homenatges públics a un conspirador, i a un terrorista condemnat i afusellat per atemptar contra el Rei i dirigir la revolta de la Setmana Tràgica. I repeteixen amb els creadors de la història oficial que són ganes de fer la guitza als bons ciutadans, als patriotes, al bon nom d'Espanya, i a la monarquia actual. Ni tan sols saben que Ferrer fou un gran pedagog i se'l recorda i se'l reconeix per la seva innovadora obra pedagògica.

Ens expliquen la història del Borbón, com en les telenovel·les, de manera fictícia i al revés. El príncep Alfons Borbón es casa amb una princesa del Regne d'Anglaterra. La parella real son víctimes de dolents anarquistes que els volen matar, ja en el dia del seu casament. A Barcelona, de natural poc monàrquic, els obrers furiosos i poble en general fan vagues per no anar a la guerra a defensar "els interessos nacionals" i el honor d'Espanya ofès pels cabiles. Alfons XIII hagué de posar ordre i reprimir a la turba de manifestants que es va insurreccionar seguint les ordres i els ensenyaments del destructor i conspirador recidivista, Francesc Ferrer i Guàrdia, maçó i anarquista. Aquest fou arrestat i acusat, sense proves (afegitó recurrent dels periodistes més moderats) en un judici militar com el principal responsable de la revolta. I el conte, com la història real, té un bon final per a la reialesa borbònica i una exemplar moralitat: les forces d'ordre varen condemnar i afusellar, com Deu mana, en Ferrer d'Alella, el mestre de conspiradors anarquistes i sectaris ateus, i varen donar així un bon escarment a tota la turba d'incendiaris i profanadors de tombes, tal com la gent de bé de Barcelona reclamava (els de la Lliga). I els Borbón des de llavores varen poder dormir tranquils, i criar nous Borbons. I la burgesia pogué governar amb la col·laboració de l'exèrcit espanyol. I la capellanada pogué adoctrinar al poble i mantenir-lo en la ignorància, i fins i tot varen normalitzar el català i ensenyar-lo en algunes escoles.

El coneixement: la fruita prohibida. El coneixement i la fundació d'una xarxa d'escoles dedicades realment a formar la comunitat és un greu perill pels poders. El perill que el poble es formi, surti de l'ignorantisme, obri els ulls, i inevitablement es revolti. Freud i Reig ja deien que si de cop prenguessin consciència de com vivim d'alienats, reprimits, no ho suportaríem, ens suïcidaríem o es revoltaríem, o canviaríem de vida. Però no continuaríem vivint, com estem vivim. Per a Freud solució dels problemes personals de cada un és el propi coneixement de l'origen del problema, la presa de consciència (el psicoanàlisi). Per en Ferrer l'educació serveix per inculcar l'anhel de coneixença sobre els orígens del problemes socials, com el psicoanàlisi, i un cop reconeguts, els ciutadans tindran la manera de buscar-hi solucions. El perill del coneixement està més ben explicat en la Bíblia. Si els humans toquen i mengen de l'arbre de la Ciència i de la Vida, l'arbre del Coneixement, seran perseguits i expulsats del Paradís. Molts son els expulsats de la societat benestant, com en Ferrer, com les escoles laiques clausurades, com Galileu, Copèrnic, etc... per tastar la fruita del coneixement. Molts han estat perseguits, cremats, afusellats per degustar la fruita del coneixement que ens fa més lliures i persones. Els que busquen i proven el coneixement, se'ls amenaça d'expulsar-los del Paradís i condemnar-los al treball. El coneixement els fa lúcids. Ens obre la consciència. Com els àngels que es varen rebel·lar contra Déu, al conèixer que eren iguals a Deu, i tot poderosos, i que Déu és a imatge nostre, que tots soms iguals, que tots som Déu, o que no hi ha Déu. Per això estar prohibit el Coneixement: per a mantenir a la gent en la ignorància i enganyada, per evitar rebel·lions i acabar amb el poder de Déu, emparat amb mentides. Per a mantenir el poble enganyat cal que no mengi de l'arbre de la Ciència. Déu, per a mantenir el Poder, ha d'obligar als súbdits a obeir i els ha de mantenir adoctrinats. El coneixement segueix essent la fruita prohibida. Per enganyar més al poble i mantenir-lo en la confusió, a l'actual societat neolliberal, en diuen Societat del Coneixement. I les lleis, com la LEC, destinades a deseducar a la població, se'ns presenten amb grans titulars que tenen per objectiu l'excel·lència educativa. El mon al reves.

En Ferrer va anar a Barcelona per qüestions de feina, editorials i comercials. Va anar a les empresses que havia d'anar, i tot estava obert. Es la prova que la vaga general era reduïda a un pocs sectors (grans fàbriques, comersos del Paral·lel i Major de Gràcia), al menys al dilluns al matí.

El capità general va ordenar la vinguda del regiment d'infanteria d'Almansa i del de cavalleria de Treviño, tot just iniciada la vaga, el dilluns el matí, i abans mateix de declarar l'estat de guerra!

Txema Bofill, Hostalfranchs
txemabo@gmail.com

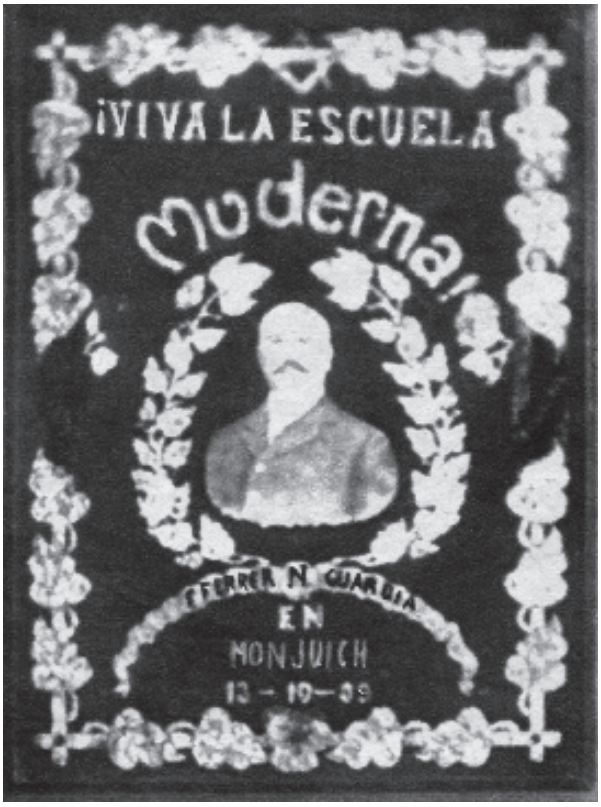

Ressenya i comentaris d'edicions

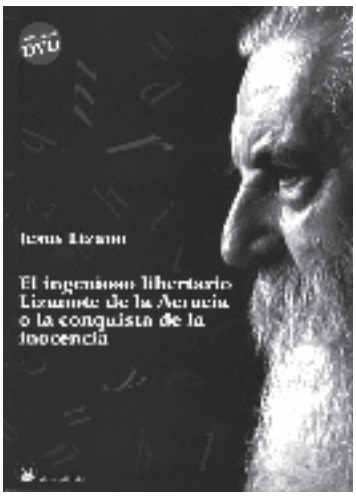

El ingenioso libertario
Lizanote de la Acracia
o la conquista de la
inocencia
Jesús Lizano
Editorial Virus 2009
160 Pág. + DVD

La presente antología sigue un recorrido profundo por el viaje artístico y a la vez vital de la obra poética de Jesús Lizano, presentándonos una selección representativa de esa poesía social y humana que ha hecho de su obra una verdadera poesía de y para el pueblo. Como el propio Jesús señala, "un artista, un poeta en este caso, no vive para él sino para su obra, y su obra no es para él sino para los demás; él sólo es un medio de acercar a los seres humanos el mensaje que recibe de lo natural, es decir de la inocencia de todo lo creativo que nace sin duda en lo natural, desordenado por todo lo que implican normas, formas y montajes del dominio".
Este recorrido nos permite acompañar a Jesús con la Columna Poética en su esfuerzo por acercarnos al comunismo poético, que no político ni religioso, ese verdadero humanismo para el que todos somos únicos y compañeros, simplemente mamíferos, y que encontrará su realización algún día no muy lejano en la Acracia.
Se incluye DVD con la lectura pública que Jesús Lizano hizo el 1 de octubre de 2008 en la Sala Ivanow de Barcelona

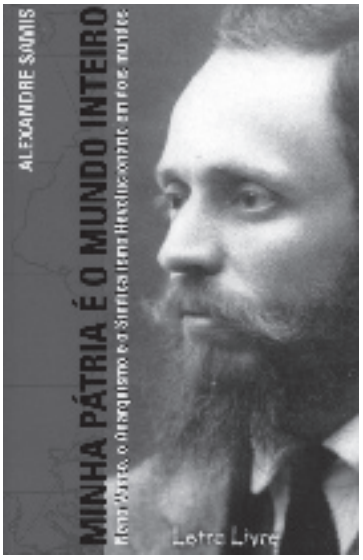

MINHA PÁTRIA
O MUNDO INTEIRO
NenoVasco,oAnarquismo
e o Sindicalismo
Revolucionário em
dois mundos
Alexandre Samis
Ed. Letra Livre 2009
455 Pág.

Para um mais conciso perfil do biografiado seria necessário ainda acrecentar que ele incorporou à sua vivência imagens de um passado nas quais a " Geraçâo de 70", o mito do "Herói moderno" baudelaireano, ainda que como ecos longínquos, desempenharam um importante papel. Representou, sem abdicar de suas singularidades, uma "corda estendida", um elo da corrente, entre o pensamento clássico anarquista do sécolo de seu nascimento e a modernidade, que lançava nas mâos dos libertários o sindicalismo revolucionário como arma fundamental contra o cpitalismo. Viveu a condiçao de "revoltado" e todas as consequências dela derivadas. Como em Camus, na eterna situaçâo transitória, na existência provisória de tudo, para quem: " A medida nâo é o contrário da revolta. A revolta é a medida, é ela quem a exige, quem a defende e recria através da história e de seus distúrbios"; dessa forma foi também Neno quem sempre buscou as medidas, um "homem revoltado".

EL SAXO
Jordi Carbó
Ed. La Web Sense Nom
(www.lwsn.net)
i Roure edicions
Barcelona 2009
155 Pág.

Jordi Carbó (1956-2009) fue una figura clave del escenario musical de nuestro país. Cursó estudios de violín durante la adolescencia. A los 17 años lo dejó por la guitarra y posteriormente por el saxofón, con el que se convirtió en uno de los renovadores del lenguaje musical de finales de los años 70. Irrumpió en la escena pública con **La Propiedad es un robo,** grupo que practicaba la improvisación Frí, movimiento creativo que se desarrolló básicamente en la Floresta alrededor de la *Cooperativa de Músicos.*
A mediados de los 70, colaboró con una interminable lista de formaciones: tocó boleros con la *Orquesta de Floresta,* participó en la grabación de los discos de *Perucho's* y *Licors* de Pau Riba, se sumó al rock punk de *La Banda Trapera* de Morfi Grey, a*Gong,* al glam de *No Parking* con Johnny Estil·les y a la psicodelia de los *Psiconautas.*
Los bolos con grupos diversos fueron innumerables con Pau Riba en Canet, con la Nilco de la Vélvet *Undenground…*
Durante los 80 se lanza a una nueva ventura musical con los *N'Gai* y *Los Lester.* Durante los 90, combinó rock, blues, soul y funky con *Dr Farlow Blues Connection* y *Los Bisontes.* Y además de todo esto fue feriante, mozo de almacén, camarero y un sin fin de cosas más. Se mantuvo al pie del cañón hasta pocos días antes de su muerte. Acompañando a *Seppuku* y experimentando con *Hadramawts.*
Recordamos sus ensayos en Campdevànol del último verano del 2008 donde con Enric Borau tramba la formación de un grupo que bautizaron con el nombre de *S'ha Acabat el bróquil.* Sin embargo pocas personas sabían que **"el Saxo"** pasaba largas horas escribiendo; sólo había publicado algún relato en alguna revista o leído un poema ocasionalmente. Ahora en este libro descubrimos la creación oculta del **"Saxo".** Poemas y narraciones que surgieron como una necesidad interior de explicar lo inexplicable de este deambular por los escenarios de la vida.

UN HÉROE TRÁGICO
DEL ANARQUISMO
ESPAÑOL
Mateo Morral, 1879-1906
Eduard Masjuan
Editorial Icaria
Editorial Sintra.
Barcelona 2009
294 Pág.

Este libro ofrece por primera vez una biografía completa de un intelectual anarquista como fue Mateo Morral Roca, 1879-1906. La proyección histórica de Mateo Morral está fuertemente ligada a la trayectoria de la obra de Francisco Ferrer Guardia. La biografía por el recorrido vital de quien intentó matar al rey Alfonso XIII en París y en Madrid en 1906 resulta indispensable para situar hechos históricos que tuvieron lugar ahora hace un siglo, imprescindibles para situar el proceso a Ferrer Guardia, sin duda uno de los acontecimientos más relevantes que condujeron a la Guerra Civil de 1936. Por ello, los desencadenantes de esta guerra remiten al recuerdo de la tragedia de la calle Mayor de 1906, a la Semana Trágica de Barcelona y su provincia, al consiguiente fusilamiento de Ferrer Guardia, junto al militarismo africanista presente en la política nacional en la que intervino decisivamente en todos los asuntos políticos.
En el proceso de recuperación de nuestra memoria histórica la génesis de los atentados y la figura de Mateo Morral recobran renovado interés y por eso es ineludible un acercamiento riguroso a la figura y el contexto histórico.
La figura de Mateo Morral ha gozado de un relieve histórico considerable, tras los acontecimientos políticos de nuestro siglo XX, los cuales han provocado inevitablemente una continuada reflexión en torno al reinado y las responsabilidades políticas del rey Alfonso XIII.

LA BARCELONA
DE LA DINAMITA
El plomo y el petróleo
1884-1909
(apuntes para un recuento final de cadáveres)
por Grupo de afinidad
Quico Rivas.
Edición de Autores 2009
151 pág muy ilustrado

De la Ciutat de les Bombes a la Rosa de Foc.
1º una cronología.
Barcelona contada en más de cien explosiones, varios disparos y alguna puñalada, que sacudieron la ciudad entre 1884 y 1909. Más de doscientos hechos relacionados con la revolución social, muchos de ellos ilegítimamente, tal como aparecieron en la prensa; deformados, transformados, corrompidos o copiados de la versión oficial, pero reales por lo menos en el sentido: el autor fue buscado.
Como estampas que ilustran, comentarios que apostillan y algún texto que pretende, auxiliado con recuentos y estadísticas, descifrar qué pasó y qué no.
2º Un incendio.
Un acopio de imágenes de lo que fue la quema de Barcelona en 1909, una semana que unos llamaron trágica y otros gloriosa según les fue en ella. A Ferrer i Guàrdia le fue ambas cosas.

COL·LABORA AMB L'AEP
FESTA'N SOCI DE L'ATENEU ENCICLOPÈDIC POPULAR
Si a Barcelona busques un ateneu amb les arrels del poble barcelonès
per fer-te soci,
el millor sens dubte és aquell què li van fotre tot al 1939
i encara mai ha recuperat el seu llegat
Festa'n soci de l'Ateneu Enciclopèdic Popular per 3 euros mensuals
O col·labora econòmicament amb la revista "Enciclopèdic Noticiari"
I a la pàgina web trobaràs el Manifest de l'Ateneu Enciclopèdic Popular
si us plau signa
Col·labora amb l'Ateneu Enciclopèdic
Núm. de compte 2100-0795-15-0200103308

Ferrer i Guàrdia saliendo de las Salesas cuando estuvo preso por la bomba

Exposicions itinerants

Recordem als nostres amics, grups, col·lectius, ateneus, universitats, etc. que tenim sis exposicions itinerants que poden ser exposades a qualsevol lloc del país, prèvia sol·licitud i un acord per les dues parts.

–Ferrer i Guàrdia i l'Escolà Moderna
–L'Efervescència social dels anys 20, (Barcelona 1917-1923)
–Jornades Llibertàries del 77, la transició llibertària (1974-1979)
–Premsa Llibertària de Clandestinitat 1939-1975
–Anarquisme Ibèric 1868-1993
–Presencia Internacional del Anarquisme

(las dos últimes coordinades conjuntament amb la FELLA de Barcelona)